

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ КОРАБЛЕБУДУВАННЯ
ім. адмірала Макарова
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ МОРЯ
КАФЕДРА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ТА БЕЗПЕКИ

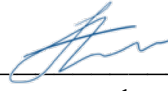

«Допустити до захисту»

зав. кафедри

д.е.н., професор Єфімова Г.В.

(наукова ступінь, вчене звання, П.І.Б. зав. кафедрою)

 «__» ____ 2025 р.
(підпис зав. кафедрою)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на здобуття ступеню вищої освіти **магістр**

на тему: **Міжнародний валютний фонд, його призначення, роль в фінансовій підтримці національних економік країн світу**

International Monetary Fund, it's purpose and role in providing financial support to the national economics of countries worldwide

Виконав: студент VI курсу, групи 6451м

Спеціальності _____ 051 Економіка

ОП Міжнародна економіка

(шифр і назва спеціальності)

Паланський Артем Олексійович

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

д.е.н., проф. Єфімова Г.В.

(наук.ступінь, вч. звання, прізвище та ініціали)

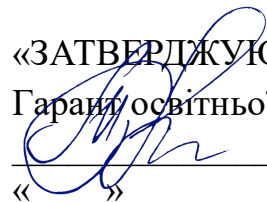
Миколаїв – 2025р.

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

Навчально науковий інститут (факультет) Факультет економіки моря
Кафедра економічної політики та безпеки
Спеціальність 051 Економіка
Освітня програма Міжнародна економіка

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Гарант освітньої програми

 С.М.Марущак
«___» _____ 2025 року

ЗАВДАННЯ
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
на здобуття ступеня вищої освіти «магістр»

Студенту _____ Паланський Артем Олексійович
(Прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Міжнародний валютний фонд, його призначення, роль в фінансовій підтримці національних економік країн світу

Керівник роботи _____ д.е.н., професор Єфімова Г.В.

Затверджені наказом ректора № 1296-УЧ від 30.10.2025

2. Термін подання роботи: 10 грудня 2025 р.

3. Вихідні дані по роботі: нормативно-правові акти України та міжнародні регуляторні документи; періодичні наукові видання і монографії, матеріали міжнародних і всеукраїнських конференцій; статистичні дані міжнародних організацій (Євростату, Світового банку, тощо), аналітичні звіти, рейтинги та огляди міжнародних фінансових інституцій

4. Перелік питань, що належать до розробки (найменування розділів)
Теоретичні основи функціонування Міжнародного валютного фонду
Роль Міжнародного валютного фонду у стабілізації національних економік світу.

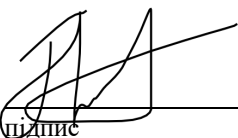
Співпраця України з Міжнародним валютним фондом

5. Перелік презентаційних матеріалів 1. Характеристика кваліфікаційної роботи; 2. Структура та еволюція понять «міжнародні фінанси», «глобальна стабільність», «макроекономічна підтримка»; 3. Фактори, що впливають на потребу країн у співпраці з МВФ; 4. Глобальні тенденції у сфері фінансової стабільності та міжнародного кредитування; 5. Динаміка ресурсної бази МВФ та обсяги фінансової допомоги країнам-членам; 6. Макроекономічні показники країн, що співпрацювали з МВФ, у порівняльній перспективі; 7. Стратегічні напрями модернізації діяльності МВФ; 8. Аналіз результатів співпраці України з МВФ у ретроспективі та прогноз подальшої взаємодії.

№ з/п	Назва етапів роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1.	Визначення наукового керівника роботи	02.09.2024р.- 16.09.2024р.	
2.	Вибір теми роботи та її узгодження з науковим керівником	16.09.2024р.- 30.09.2024р.	
3.	Вивчення друкованих та електронних джерел, економічних реалій, методичних та наукових видань з теми роботи	01.10.2024р.- 31.10.2024р.	
4.	Складання попереднього плану роботи, узгодження його з науковим керівником	01.10.2024р.- 15.10.2024р.	
5.	Збір статистичної інформації на базовому підприємстві (установі, організації)	В термін практики	
6.	Розробка теоретичного розділу	16.10.2024р.	
7.	Розробка аналітичного розділу	31.10.2024р.	
8.	Розробка проектного розділу	15.11.2024р.	
9.	Розробка вступу, висновків, списку використаної літератури та додатків	25.11.2024р.	
10.	Редагування рукопису роботи магістранта та ознайомлення з ним наукового керівника	02.12.2024р.	
11.	Підготовка файлу опису	04.12.2024р.	
12.	Усунення зауважень наукового керівника та завершення роботи	05.12.2024р.	
13.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи в бібліотеку НУК для перевірки на унікальність	05.12.2024р.	
14.	Подання рукопису кваліфікаційної роботи на попередній захист	12.12.2024р.	
15.	Усунення зауважень кафедрального захисту та результатів перевірки на виявлення збігів/ідентичності/схожості роботи	12.12.2024р.- 16.12.2024р.	
16.	Розробка проекту демонстраційного матеріалу та доповіді	16.12.2024р.- 18.12.2024р.	
17.	Подання роботи рецензенту та отримання рецензії	16.12.2024р.	
18.	Захист роботи перед АК	19.12.2024р.	

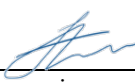
Студент

Артем ПАЛАНСЬКИЙ
ім'я та прізвище

підпис

Науковий керівник

Ганна ЄФІМОВА
ім'я та прізвище

підпис

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі досліджено досліджено теоретичні засади діяльності Міжнародного валютного фонду, зокрема історію його створення, еволюцію функцій та особливості організаційної структури. Розкрито ключові механізми функціонування МВФ у глобальній фінансовій системі та їхній вплив на забезпечення світової економічної стабільності. Проаналізовано основні напрями фінансової діяльності Фонду, включаючи кредитну політику та інструменти підтримки країн-членів. Окрема увага приділена оцінці впливу програм МВФ на економічний розвиток держав різного рівня доходів та визначенню сучасних тенденцій і прогнозів подальшої трансформації Фонду. Окремий розділ присвячено комплексному аналізу співпраці України з МВФ, охоплюючи етапи взаємовідносин, результати реалізованих програм та їхній внесок у макроекономічну стабільність країни. Виявлено основні проблеми у взаємодії України з МВФ та окреслено перспективи подальшого партнерства в умовах сучасних викликів. Робота узагальнює теоретичні та практичні аспекти діяльності МВФ, формуючи цілісне уявлення про його роль у забезпеченні фінансової стійкості на національному й міжнародному рівнях.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Міжнародний валютний фонд, фінансова стабільність, кредитна політика, макроекономічний розвиток, міжнародні фінанси, економічна співпраця, реформи, програми МВФ, відносини Україна - МВФ.

ABSTRACT

In this qualification work, the theoretical foundations of the International Monetary Fund (IMF) are examined, including the history of its establishment, the evolution of its functions, and the features of its organizational structure. The study reveals the key mechanisms of the IMF's functioning within the global financial system and their impact on maintaining international economic stability. The main areas of the Fund's financial activities are analyzed, including its credit policy and the instruments used to support member countries. Special attention is given to assessing

the influence of IMF programs on the economic development of states with different income levels, as well as identifying current trends and forecasts for the Fund's further transformation. A separate section presents a comprehensive analysis of Ukraine's cooperation with the IMF, covering the stages of bilateral relations, the outcomes of implemented programs, and their contribution to the country's macroeconomic stability. The study identifies the main challenges in Ukraine's interaction with the IMF and outlines the prospects for continued partnership amid modern global and domestic challenges. Overall, the work summarizes the theoretical and practical aspects of the IMF's activities, forming a holistic understanding of its role in ensuring financial stability at both national and international levels.

KEYWORDS

International Monetary Fund (IMF), financial stability, credit policy, macroeconomic development, international finance, economic cooperation, reforms, IMF programs, Ukraine - IMF relations.

ЗМІСТ

Вступ.....	6
РОЗДІЛ 1. Теоретичні основи діяльності Міжнародного валютного фонду.....	10
1.1. Історія створення та динаміка розвитку Міжнародного валютного фонду.....	10
1.2. Цілі, функції та організаційна структура Міжнародного валютного фонду.....	17
1.3. Механізми функціонування Міжнародного валютного фонду у світовій фінансовій системі.....	25
РОЗДІЛ 2. Роль Міжнародного валютного фонду у стабілізації національних економік світу.....	35
2.1. Основні засади фінансової діяльності Міжнародного валютного фонду.....	35
2.2. Вплив кредитної політики Міжнародного валютного фонду на економічний розвиток країн.....	42
2.3. Перспективи та прогнози розвитку Міжнародного валютного фонду.....	50
РОЗДІЛ 3. Співпраця України з Міжнародним валютним фондом.....	60
3.1. Етапи взаємовідносин України та Міжнародного валютного фонду.....	60
3.2. Вплив програм Міжнародного валютного фонду на макроекономічну стабільність України.....	65
3.3. Проблеми та перспективи подальшої співпраці України з Міжнародного валютного фонду.....	70
Висновки.....	83
Список використаних джерел.....	87

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасних умовах глобалізації, нарощення міжнародної фінансової інтеграції та зростання частки країн, що стикаються з проблемами платіжного балансу, валютної нестабільності та зовнішнього боргу, роль міжнародних фінансових інституцій набуває особливої значущості. Зокрема, Міжнародний валютний фонд (далі - «МВФ») виступає одним із центральних елементів глобальної валютно-фінансової системи, що має інструменти для підтримки країн-членів у випадку макроекономічних дисбалансів та криз. Для країн із перехідною економікою роль МВФ та механізми його фінансової підтримки набувають особливого значення. У зв'язку із сучасними викликами - пандемією, зростанням державного боргу, змінами в структурі світової торгівлі, коливаннями валютних курсів - дослідження ролі МВФ у підтримці національних економік є не лише академічно обґрунтованим, але й практично необхідним. Для України та інших держав, які співпрацюють із МВФ, важливо розуміти, як фінансова допомога фонду впливає на економіку країни та які умови супроводжують дану підтримку. У зв'язку з цим обрана тема має високу актуальність як для теорії міжнародних фінансів, так і для практики макроекономічного управління.

Мета і завдання дослідження. Метою кваліфікаційної роботи є всебічне дослідженні діяльності Міжнародного валютного фонду, зокрема аналізі історії його створення, основних функцій, організаційної структури та механізмів функціонування у світовій фінансовій системі, а також в оцінці впливу МВФ на стабілізацію національних економік і визначенні значення співпраці України з МВФ для забезпечення її макроекономічної стабільності.

Для досягнення цієї мети поставлено такі завдання:

- проаналізувати історичні передумови створення Міжнародного валютного фонду та основні етапи його розвитку;

- визначити цілі, функції та організаційну структуру МВФ як глобальної фінансової інституції;
- розкрити механізми функціонування МВФ у сучасній світовій фінансовій системі;
- охарактеризувати основні напрямки фінансової діяльності МВФ;
- оцінити вплив кредитної політики МВФ на економічний розвиток окремих країн;
- дослідити сучасні тенденції, перспективи та прогнози розвитку діяльності МВФ;
- розглянути етапи співпраці України з МВФ та особливості взаємовідносин на різних історичних етапах;
- проаналізувати вплив програм МВФ на макроекономічну стабільність України;
- визначити ключові проблеми та окреслити перспективи подальшої співпраці України з Міжнародним валютним фондом.

Об’єктом дослідження виступає діяльність Міжнародного валютного фонду як міжнародної фінансової інституції та її вплив на національні економіки країн-членів.

Предметом дослідження є механізми фінансової підтримки, які надаються МВФ, їх вплив на макроекономічну стабільність, а також роль фінансової інтервенції МВФ у процесах стабілізації та розвитку національних економік країн світу. Особлива увага приділяється особливостям реалізації цих механізмів у контексті співпраці України з МВФ, їхньому впливу на економічну стійкість держави, реформування фінансової системи та післякризове відновлення.

Методологічною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених, які досліджували проблематику міжнародних фінансів, валютної політики, глобальної фінансової стабільності та міжнародного економічного

співробітництва. Інформаційною базою дослідження є законодавчі та нормативно-правові акти Верховної Ради України, Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали науково-практичних конференцій, матеріали, розміщені у мережі Інтернет.

Наукова новизна дослідження полягає в комплексному підході до аналізу ролі Міжнародного валютного фонду як чинника стабілізації та розвитку національних економік у сучасних умовах глобальних фінансових викликів. У роботі узагальнено теоретичні підходи до розуміння механізмів фінансової підтримки, а також запропоновано власну класифікацію впливів МВФ на економіки країн-отримувачів допомоги.

Практичне значення результатів дослідження в тому, що його висновки допомагають краще зрозуміти, як працює Міжнародний валютний фонд і яким чином він взаємодіє з економіками різних країн. Окремий акцент зроблено на співпраці МВФ з Україною. Матеріали роботи можуть бути корисними студентам і викладачам під час підготовки курсових, дипломних чи наукових проєктів, які пов'язані із міжнародними фінансами.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та результати дослідження будуть апробовані в процесі участі у Всеукраїнській науковій економічній конференції, тема якої є: «Сталий розвиток в умовах цифрової трансформації економіки», і яка відбудеться на базі економічного факультету університету. Здобуті знання та аналітичні висновки можуть знайти відображення у доповідях і презентаціях, які викличуть обговорення серед студентів і викладачів. Окремі елементи дослідження можливо використати в рамках навчальних дисциплін під час виконання курсових і семінарських робіт, що дозволить оцінити їх практичну значущість та отримати конструктивні зауваження або пропозиції.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота складається із вступу, трьох розділів, висновків і списку використаної літератури. Загальний

обсяг роботи становить 93 сторінки і містить 4 таблиці (з яких три на повних сторінках), 5 рисунків, список використаних джерел із 52 найменувань, що займає 6 сторінок.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДІЯЛЬНОСТІ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ

1.1. Історія створення та динаміка розвитку Міжнародного валютного фонду

Світова економіка XX століття пережила численні кризи, які зумовили перегляд принципів міжнародного фінансового співробітництва. Однією з таких криз стала Велика депресія 1929 - 1933 років - найглибша та наймасштабніша економічна криза в історії капіталізму, що охопила майже всі країни світу. Проблеми, що виникли під час глобальних криз, змусили суспільство задуматися, чи можуть чинні фінансово-економічні механізми ефективно саморегулюватися. Серед цих проблем:

- порушення у світовій торгівлі;
- різке зростання рівня безробіття;
- численні банкрутства банків і підприємств;
- падіння обсягів виробництва.

Усе це поставило питання про здатність наявних механізмів справлятися з глибокими економічними потрясіннями.

У міжвоєнні роки валютна система у світі мала серйозні потрясіння. В цей час країни масово вдавалися до девальвацій, вводили валютний контроль і застосовували протекціоністську політику. Донедавна т.зв. «золотий стандарт», який слугував основою стабільності, остаточно втратив силу. Усі ці економічні потрясіння відбувалися на фоні політичної нестабільності, зростання авторитаризму і наближення до нової війни. У самий розпал воєнних дій міжнародна валютна система фактично перестала працювати, валютам більше не довіряли, а економічні зв'язки між країнами майже перестали існувати. Це й створило нагальну потребу у формуванні нової, більш стійкої фінансової архітектури.

Після завершення Другої світової війни міжнародній спільноті стає зрозуміло, що повернення до попередніх моделей економічної взаємодії є неможливим. У нових післявоєнних умовах світ потребував зовсім іншого підходу до регулювання валютних відносин і координації економічної політики на глобальному рівні. У відповідь на потребу в новій валютній архітектурі в липні 1944 року була скликана Міжнародна валютно-фінансова конференція в місті Бреттон-Вудс (США), у якій взяли участь делегації 44 країн, що входили до антигітлерівської коаліції. Головними архітекторами нової системи стали економісти Джон Мейнард Кейнс (Велика Британія) і Гаррі Декстер Вайт (США), які запропонували різні, але взаємодоповнюючі підходи до створення стабільної глобальної валютної системи.

Результатом Бреттон - Вудської конференції стало підписання Угоди про створення Міжнародного валютного фонду. Основними цілями цієї нової інституції були:

- сприяння міжнародному валютному співробітництву;
- забезпечення стабільності обмінних курсів;
- запобігання конкурентним девальваціям;
- стимулювання зростання світової торгівлі;
- надання короткострокових фінансових ресурсів країнам із дефіцитом платіжного балансу. [48, с.29-33]

МВФ був офіційно заснований 27 грудня 1945 року після того, як необхідна кількість країн (а саме - 29) ратифікували Статут. Штаб-квартира була розміщена у Вашингтоні, що відображало провідну роль США у післявоєнному фінансовому порядку денному. Кожна країна - учасниця вносила внесок (квоту) до капіталу фонду у вигляді валюти й золота, а її голоси в управлінні фондом були пропорційні внескові. Саме така система зберігається й донині. [52, с.128]

У перші роки своєї діяльності МВФ виконував ключову роль у підтримці Бреттон - Вудської системи фіксованих валютних курсів. За цією системою

валюти країн прив'язувалися до долара США, який, своєю чергою, мав фіксоване співвідношення із золотом (35 доларів за унцію). Країни зобов'язувались утримувати курси своїх валют у межах $\pm 1\%$ від фіксованого паритету. Якщо виникала серйозна диспропорція платіжного балансу, країна могла звернутися до МВФ по фінансову допомогу - кредити, які надавались на умовах корекції економічної політики.

Протягом 1950-х років Фонд почав активно розширювати свою присутність у світі: дедалі більше країн ставали членами організації, особливо внаслідок хвилі деколонізації в Африці та Азії. МВФ розпочав програму технічної допомоги, навчання національних спеціалістів, аналіз макроекономічної політики. У цей період закладались підвалини для трансформації МВФ із валютного стабілізатора в багатофункціональну інституцію глобального економічного управління.

У 1960-х роках Фонд зіткнувся з новими викликами: зростанням міжнародної торгівлі, розширенням фінансових потоків і необхідністю посилення міжнародної ліквідності. У 1969 році було запроваджено новий резервний актив - спеціальні права запозичення (SDR, Special Drawing Rights), які стали штучною міжнародною валютою і використовуються донині. SDR мали доповнити існуючі резерви в доларах, фунтах, золоті й посилити стабільність платіжних балансів країн-членів.

Однак, основним поворотним моментом у діяльності МВФ стали події 1970-х років. У 1971 році США припинили конвертацію долара в золото, що де-факто означало крах Бреттон - Вудської системи. У 1976 році, на конференції в Ямайці, офіційно було оформлено перехід до нової системи - гнучких валютних курсів, за якої країни самостійно визначають режим формування валютного курсу (плаваючий, керований плаваючий, фіксований тощо). МВФ втратив функцію «наглядача за паритетами», натомість зосередився на моніторингу валютних політик, консультуванні урядів та реагуванні на фінансові кризи.

У 1980-х роках Міжнародний валютний фонд зіштовхнувся з масштабною борговою кризою, яка охопила переважно країни Латинської Америки, але її наслідки відчули й інші регіони. Внаслідок надмірного зовнішнього запозичення, зростання відсоткових ставок у США та падіння цін на сировину багато країн втратили здатність обслуговувати свій борг. Починаючи з дефолту Мексики у 1982 році, Фонд почав активно втручатися в процеси антикризового управління, надаючи фінансову підтримку в обмін на виконання програм структурної перебудови. [21, с. 79-80]

Умови кредитування МВФ у цей період стали жорсткішими, що викликало численні суперечки серед політиків, економістів і громадськості. Від країн вимагали скорочення бюджетних видатків, дерегуляції, лібералізації торгівлі, зменшення субсидій, приватизації державних підприємств. Ці «умовні програми» в подальшому стали типовими для багатьох країн, які зверталися до Фонду. Хоча їхній ефект не завжди був позитивним, саме завдяки ним МВФ посилив свою роль не просто як кредитора, а як глобального антикризового координатора економічної політики.

На початку 1990-х років діяльність МВФ набула нового значення в контексті трансформаційних процесів, пов'язаних із розпадом СРСР і крахом соціалістичних режимів у Східній Європі. Фонд надавав підтримку пострадянським державам, зокрема Україні, у переході до ринкової економіки. Це включало стабілізацію національних валют, створення центральних банків, запровадження ринкових механізмів ціноутворення та проведення фіскальних реформ. МВФ у цих країнах став одним із головних джерел фінансування і також виконував функції радника й консультанта.

В 1997 - 1998 роках відбулась Азійська фінансова криза. Вона почалася в Таїланді й швидко поширилася на інші країни регіону (наприклад, Індонезію, Південну Корею та Малайзію). У цій кризі МВФ відіграв ключову роль, оскільки стабілізував економічну ситуацію цих регіонів. Різне падіння валют, крах бірж і стрімкий відплив капіталу спричинили масштабну фінансову

нестабільність, а також поставили під загрозу глобальну економіку. У цих умовах Фонд оперативно надавав значні обсяги фінансової допомоги. Натомість, він висував умови щодо скорочення дефіциту бюджету, реформ у банківському секторі та жорсткої грошово-кредитної політики. Ця криза поступово була подолана, але підхід МВФ часто критикували за його надмірну жорсткість та одноманітність політичних рішень, які не завжди були адаптовані до конкретного національного контексту.

На межі XX - XXI століть відбулось зменшення попиту на фінансову підтримку від МВФ і його вплив ослаб. Це було, в першу чергу, оскільки зменшились запити з боку країн із середнім рівнем доходу. Деякі держави (наприклад, Бразилія, Аргентина та Туреччина) поступово відмовлялися від участі в програмах Фонду. Багато країн вважали умови МВФ надто жорсткими та політично чутливими. У відповідь МВФ ініціював внутрішні реформи:

- переглянув кредитні механізми;
- спростив процедури надання допомоги;
- зацентрував увагу на прозорості та соціальній складовій.

У 2008 - 2009 роках відбулась глобальна фінансова криза і роль МВФ знову значно зросла. У відповідь на масштабні економічні потрясіння Фонд значно розширив обсяг доступних ресурсів і запровадив нові кредитні інструменти, наприклад, гнучкі кредитні лінії для країн із стабільною макроекономічною політикою. Особливу увагу Фонд приділив співпраці з державами Єврозони, а саме Грецією, Ірландією та Португалією. Саме ці країни опинилися в центрі боргової кризи. МВФ, Європейська комісія та ЄЦБ брали участь у розробці фінансових пакетів допомоги, а також здійснювали контроль за впровадженням необхідних реформ.

З 2010-х роль МВФ включала такі теми, як подолання нерівності, посилення інклюзивного зростання, адаптація до кліматичних змін, цифрова трансформація та роль жінок в економіці. Оновлені пріоритети були спрямовані

на забезпечення сталого розвитку та зменшення вразливості країн із низьким рівнем доходів. [17]

Пандемія COVID-19 у 2020 році стала ще одним викликом для глобальної економіки, на який МВФ відповів масштабною мобілізацією ресурсів. Більше 80 країн отримали екстрену фінансову підтримку, було розширено програми допомоги та впроваджено нову алокацію спеціальних прав запозичення на суму понад 650 мільярдів доларів. Ці ресурси мали підтримати країни у фінансуванні охорони здоров'я, подоланні соціально-економічних наслідків пандемії та відновленні економічної активності. [2]

Станом на сьогодні МВФ має 190 країн-членів і виконує три ключові функції: моніторинг - оцінка економічної політики держав, консультації та прогнози; кредитування - надання фінансової підтримки країнам у складному становищі; технічна допомога та навчання - зміцнення потенціалу управління. Організація постійно адаптує свої підходи, зокрема до викликів, пов'язаних із цифровими валютами, фінансовими технологіями, зовнішнім боргом та кліматичним ризиком.

Управління МВФ відбувається за квотною системою: чим більша квота країни - тим більший її голос у прийнятті рішень. Хоча деякі країни закликають до реформування цієї системи, зокрема для підвищення представництва країн, що розвиваються, вона досі залишається чинною. Найбільшим акціонером і донором Фонду є США, за ними - Японія, Китай, Німеччина, Франція та Велика Британія.

Отже, динаміка розвитку МВФ демонструє його здатність еволюціонувати відповідно до глобальних змін. Від стабілізатора валютної системи - до антикризового інструменту, від кредитора останньої інстанції - до провідного центру економічного аналізу. Фонд є однією з небагатьох інституцій, яка має одночасно фінансову потужність, технічну експертизу й легітимність для впливу на глобальні економічні процеси. [42, с.112-113]

Таблиця 1.1

Основні етапи розвитку Міжнародного валютного фонду

№ з/п	Період/Рік	Ключові етапи або події
1	1929 – 1933 рр.	Велика депресія: криза довіри до світової економіки й валютної системи
2	1944 р.	Бреттон-Вудська конференція: рішення про створення МВФ
3	1945 р.	Офіційне заснування МВФ після ратифікації Статуту 29 країнами
4	1947 р.	Початок фінансової діяльності МВФ
5	1950-ті	Розширення членства та зміцнення ролі МВФ
6	1960-ті	Виклики через зростання торгівлі та потоків капіталу
7	1969 р.	Запровадження SDR - спеціальних прав запозичення як нового резервного активу
8	1971р.	Крах Бреттон-Вудської системи: припинення конвертації долара в золото
9	1976 р.	Офіційний перехід до системи плаваючих валютних курсів
10	1980-ті	Боргові кризи в Латинській Америці
11	1990-ті	Підтримка пострадянських країн, зокрема України
12	1997 - 1998 рр.	Азійська фінансова криза - великі пакети допомоги й критикування політик МВФ
13	2000-ні	Зниження впливу МВФ у країнах з середнім доходом

14	2008 - 2009 рр.	Глобальна фінансова криза: розширення інструментів і ресурсів, допомога країнам ЄС
15	2010 р.	Реформа квот і голосів: підвищення ролі країн, що розвиваються
16	2020 р.	COVID - 19: антикризові заходи

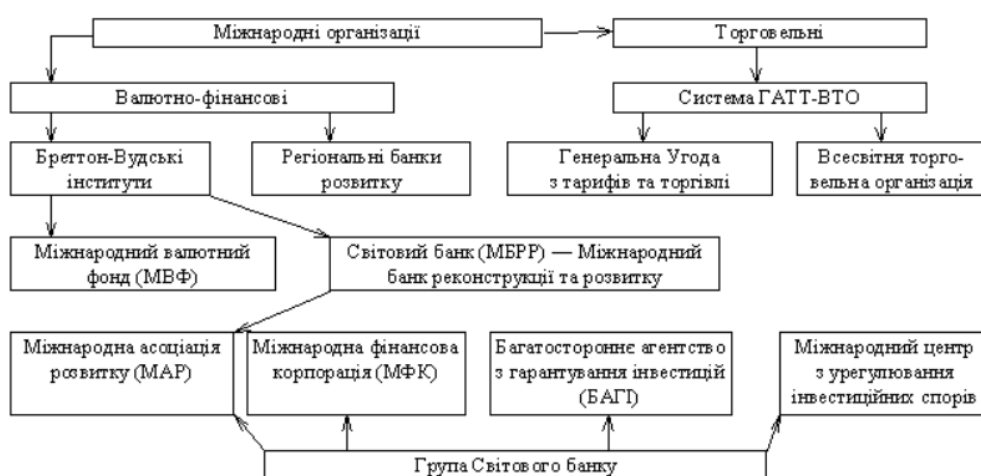

Рис. 1.1. Місце МВФ в міжнародній системі управління економікою [36, с.225]

1.2. Цілі, функції та організаційна структура Міжнародного валютного фонду

У сучасному світі, де фінансова глобалізація та взаємозалежність економік країн досягли безпрецедентного рівня, ефективне функціонування міжнародних інституцій відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільності та розвитку. Однією з найвпливовіших організацій у цій системі є Міжнародний валютний фонд - спеціалізована установа, що була створена з метою сприяння

міжнародному валютному співробітництву та забезпеченню фінансової стабільності у світі.

Цілі, функції та організаційна структура МВФ становлять фундамент його діяльності. Їхнє розуміння дозволяє не лише оцінити механізми функціонування Фонду, а й проаналізувати його вплив на національні економіки, міжнародні фінансові процеси, валютну політику та реалізацію глобальних стратегій економічного розвитку. У цьому розділі здійснюється глибокий аналіз основних напрямів функціонування МВФ: від нормативно закріплених цілей до практичного втілення його завдань через інституційну структуру. [44, с.124]

Згідно зі Статутом Міжнародного валютного фонду, основною метою організації є сприяння стабільності міжнародної валютної системи. До пріоритетних завдань Фонду належать:

- забезпечення співробітництва у валютній сфері між державами-членами;
- сприяння врівноваженому зростанню міжнародної торгівлі;
- підтримка стабільності обмінних курсів та уникнення конкурентної девальвації;
- сприяння створенню багатосторонньої системи платежів;
- надання тимчасової фінансової допомоги країнам, які мають труднощі з платіжним балансом;
- скорочення тривалості та тяжкості платіжного дисбалансу.

У процесі еволюції світової економіки цілі МВФ також адаптувались до нових викликів. Зокрема, сучасна роль Фонду включає підтримку країн з низьким рівнем доходу, сприяння інклюзивному та сталому розвитку, подолання наслідків фінансових і боргових криз, розбудову спроможності державних інституцій, а також допомогу в подоланні нерівності та реагуванні на кліматичні загрози.

Реалізація зазначених цілей здійснюється через виконання функцій, які охоплюють широке коло інструментів і заходів. Перша та одна з основоположних функцій - моніторинг економік країн-членів. Цей процес передбачає регулярну оцінку макроекономічної політики кожної держави в контексті її впливу на стабільність світової економіки. Щорічно місія МВФ проводить консультації відповідно до статті IV Статуту: здійснюється аналіз фінансового стану країни, бюджетної політики, динаміки валового внутрішнього продукту, інфляції, валютного курсу, платіжного балансу. За результатами складається звіт, який використовується як рекомендаційний документ для уряду країни.

Друга ключова функція - кредитування. МВФ надає країнам-членам тимчасові фінансові ресурси для подолання дефіциту платіжного балансу та підтримки валютної стабільності. Існує кілька інструментів кредитування, залежно від характеру проблем і макроекономічного стану країни. Серед них: Stand-by Arrangements (SBA), Extended Fund Facility (EFF), Rapid Financing Instrument (RFI), Flexible Credit Line (FCL). Кредити МВФ, як правило, надаються за умови виконання певних економічних зобов'язань, що визначаються у відповідному меморандумі. [5, с.48-49]

Крім фінансової підтримки, МВФ виконує функцію технічної допомоги та розвитку потенціалу. Це включає консультування органів державної влади з питань податкової політики, управління державними фінансами, грошово-кредитного регулювання, банківського нагляду, статистики, антикорупційної політики. Фонд організовує навчання фахівців, проводить семінари, курси та індивідуальні програми для центральних банків, міністерств фінансів і статистичних служб країн-членів.

Особливе місце серед функцій Фонду займає управління міжнародними резервними активами - спеціальними правами запозичення. Ці активи створені МВФ для доповнення офіційних валютних резервів країн-членів. Їх розподіл здійснюється відповідно до квот, а країни можуть обмінювати ці права на

вільно конвертовану валюту. Квоти виступають важливим інструментом підтримки глобальної ліквідності, особливо в кризові періоди.

Ефективне виконання усіх зазначених функцій потребує чіткої організаційної структури, яка б забезпечувала як представництво країн, так і ефективність ухвалення рішень. Структура МВФ сформована багаторівнево, з урахуванням принципів квотного представництва та політичного балансу. [12, с.89-90]

Організаційна структура МВФ має ієрархічний характер і передбачає участь представників усіх країн-членів у процесі прийняття рішень. Найвищим органом управління є Рада керівників, до складу якої входить по одному представнику від кожної країни-члена, як правило, це Міністр фінансів або Голова Центрального банку. Рада скликається один раз на рік у межах щорічних зборів МВФ та Світового банку. Вона ухвалює ключові стратегічні рішення - затвердження бюджету, розподіл квот, призначення директора-розпорядника, зміни Статуту тощо.

На постійній основі оперативне керівництво діяльністю МВФ здійснює Виконавча рада. Вона складається з 24 директорів, які або представляють окремі країни з великою квотою (наприклад, США, Китай, Німеччина), або очолюють групи країн із меншими внесками (наприклад, країни Східної Європи, Латинської Америки тощо). Україна також входить до складу однієї з таких груп і має свого представника. Виконавча рада проводить регулярні засідання, ухвалює рішення щодо програм співпраці, розглядає звіти місій, здійснює контроль за виконанням умов кредитування.

Очолює Фонд директор-розпорядник - це головна виконавча посадова особа, яка представляє МВФ у міжнародних відносинах, координує роботу Секретаріату, департаментів і виконавчої ради. Директор призначається на п'ятирічний термін Радою керівників за рекомендацією виконавчої ради. Станом на 2025 рік посаду обіймає Крісталіна Георгієва. Вона має кількох

заступників, які відповідають за окремі напрямки політики та регіональні програми. [50, с.150]

Для забезпечення інституційного балансу в системі управління МВФ діє також Міжнародний валютно-фінансовий комітет - дорадчий орган, який об'єднує представників усіх країн-членів. Він скликається двічі на рік (весною та восени) і формує глобальні рекомендації щодо економічної політики, реагування на кризи, реформування системи квот тощо. Хоча комітет не ухвалює обов'язкових рішень, його рекомендації мають велику вагу у формуванні порядку денного Фонду.

Структурно МВФ має розгалужену систему департаментів, які спеціалізуються за функціональними (фінансовий, юридичний, статистичний, дослідницький, комунікаційний) та регіональними (Африка, Європа, Азія і Тихоокеанський регіон, Близький Схід, Західна півкуля) напрямками. Штаб-квартира організації розміщена у Вашингтоні, округ Колумбія, США, але МВФ має низку регіональних представництв і центрів технічної допомоги у різних країнах. [15, с. 88]

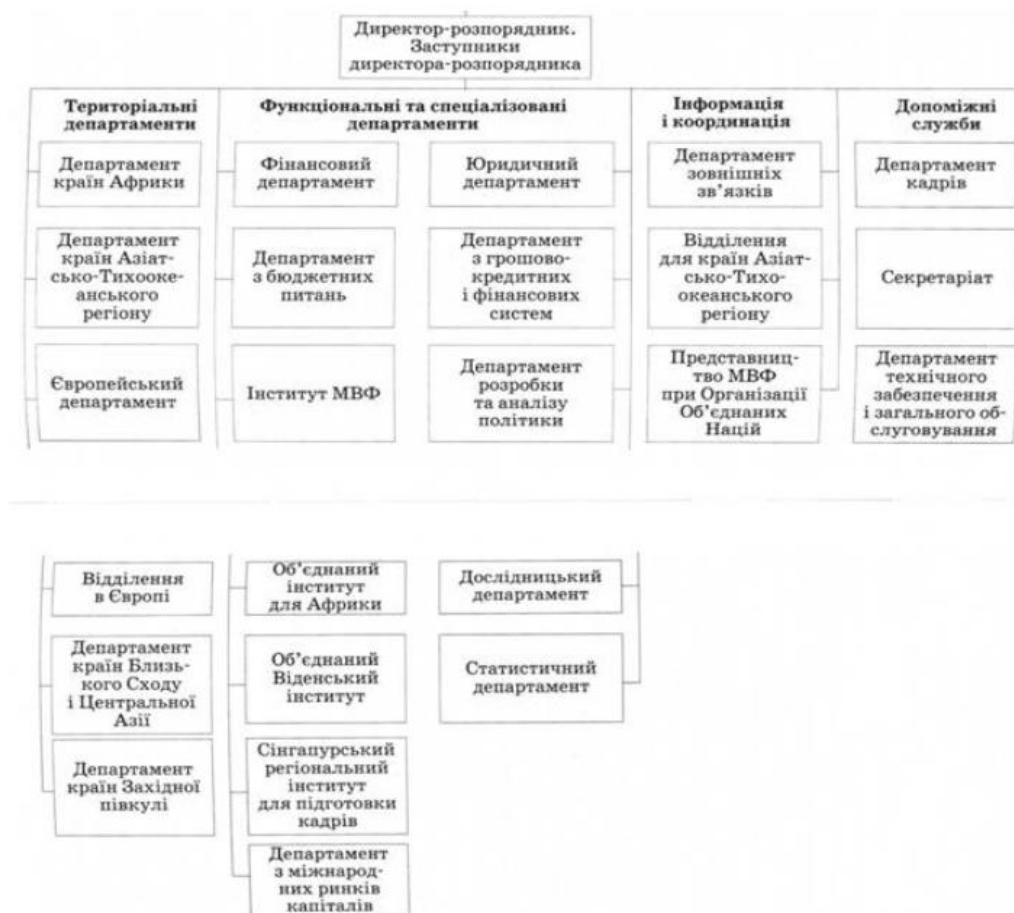

Рис 1.2. Структура МВФ [15, с. 110]

Важливу роль у функціонуванні МВФ відіграє система квот і голосувань. Кожна країна-член має певну квоту, яка визначається на основі її економічної ваги (валовий внутрішній продукт, зовнішня торгівля, валютні резерви тощо). Квота визначає:

- обсяг внеску країни у статутний капітал;
- обсяг доступного фінансування від МВФ;
- кількість голосів у прийнятті рішень (це- основа квотного принципу).

Рішення, які стосуються питань надзвичайної важливості (наприклад, зміни Статуту, перегляд квот), ухвалюються кваліфікованою більшістю у 85% голосів. Це означає, що країни з великими квотами, як-от США (близько 16%),

мають фактичне право вето. Саме тому питання справедливості квотового розподілу є предметом постійних дискусій.

Критики МВФ часто звертають увагу на дисбаланс у структурі представництва: країни, що розвиваються, хоча і складають більшість членів, мають менший вплив на ухвалення рішень. У відповідь на це Фонд неодноразово переглядав квоти (останнє масштабне коригування - у 2010-х роках), однак багато хто й досі вважає систему недостатньо демократичною.

Незважаючи на зазначені обмеження, організаційна структура МВФ дозволяє ефективно реалізовувати його функції, забезпечувати фінансову підтримку країнам-членам, координувати глобальну економічну політику та виступати аналітичним центром із питань валютної стабільності. Гнучкість структури дає змогу швидко адаптуватися до нових викликів, як-от пандемія, кліматичні зміни, цифровізація та глобальні фінансові ризики. [51, с.32]

Слід окремо зупинитися на тому, як саме реалізація функцій МВФ відбувається у практичній площині - зокрема, через реалізацію програм співпраці з країнами-членами. У випадках, коли держава звертається до Фонду по фінансову допомогу, вона має погодити з ним пакет заходів, які включають зміни у фіскальній, монетарній або структурній політиці. Ці програми фіксуються у так званих меморандумах про економічну та фінансову політику, що супроводжують кожну програму кредитування.

Програми кредитування Фонду охоплюють широкий спектр країн - від економік із низьким рівнем доходу до держав із середнім та високим рівнем доходу. Наприклад, у 2010-х роках МВФ реалізував масштабні програми допомоги в таких країнах, як Греція, Ірландія, Португалія, Аргентина, Україна, Пакистан. У кожному випадку програма передбачала окремі завдання - скорочення дефіциту бюджету, зміцнення банківської системи, зменшення державного боргу, покращення бізнес-клімату, зниження інфляції тощо. Успішність реалізації програм залежить не лише від технічної допомоги МВФ,

а й від політичної волі урядів, спроможності проводити реформи та рівня соціального консенсусу.

Особливу увагу в останні роки МВФ приділяє питанням транспарентності, підзвітності та соціальної відповідальності. Зокрема, в рамках багатьох програм Фонд почав вбудовувати компоненти соціального захисту (наприклад, збереження фінансування охорони здоров'я, пенсій, освіти), вимоги до прозорості державних закупівель, а також антикорупційні положення. Це стало особливо актуальним у країнах із високим рівнем корупційних ризиків і слабкими інституціями. [37, с.15]

Щодо взаємодії МВФ з іншими міжнародними організаціями, варто зазначити, що Фонд активно співпрацює зі Світовим банком, Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Базельським комітетом, G20, Європейським центральним банком та іншими структурами. В умовах глобальних криз, таких як пандемія COVID-19 або боргова криза в єврозоні, ця співпраця має вирішальне значення для забезпечення скоординованої реакції на фінансові потрясіння. Наприклад, у період 2020-2022 років МВФ виступав одним із ініціаторів створення Спільної рамки з реструктуризації боргів для найбільш вразливих країн у межах партнерства з G20 та Паризьким клубом кредиторів. [30]

Не менш важливим є питання кадрової політики та експертного потенціалу МВФ. У складі Фонду працює понад 2 700 співробітників, які представляють понад 150 національностей. Більшість із них - економісти, фінансисти, аналітики та експерти у сфері публічного управління. Окремо функціонує Інститут МВФ, який відповідає за підготовку кадрів, проведення досліджень і обмін найкращими практиками між країнами-членами. Така структура сприяє підтримці високого професійного рівня діяльності Фонду, незалежно від політичної кон'юнктури чи національних інтересів окремих держав.

Суттєво змінюється і тематика досліджень, які проводить МВФ. Якщо раніше аналітична робота Фонду була зосереджена переважно на макроекономічній стабільності, то сьогодні в аналітичні огляди включаються питання екології, кліматичних ризиків, гендерної нерівності, цифровізації, штучного інтелекту, криптовалют і кібербезпеки. Це свідчить про прагнення МВФ залишатися актуальним і відповідати на глобальні виклики сьогодення.

Слід відзначити, що структура МВФ, його завдання і функції дуже тісно пов'язані між собою й утворюють ефективну систему, яка дозволяє швидко реагувати на фінансові кризи, також підтримувати стабільність та сприяти довгостроковому розвитку економік країн. Хоча Фонд не є ідеальною інституцією й часто зазнає критики (зокрема за суворі вимоги до країн-клієнтів, вплив потужних держав, недостатнє представництво країн, що розвиваються), його внесок у стабілізацію глобальної економіки - беззаперечний. Завдяки здатності адаптуватися, розвиватися й змінювати підходи, МВФ і надалі відіграватиме ключову роль у забезпеченні фінансової рівноваги світу. [26, с. 13-14]

1.3. Механізми функціонування Міжнародного валютного фонду у світовій фінансовій системі

Міжнародний валютний фонд - це ключовий елемент глобальної фінансової системи, інституція, що забезпечує координацію валютно-фінансової політики країн світу, сприяє стабільності міжнародної валютної системи та надає фінансову підтримку своїм країнам-членам. Для ефективного досягнення цих цілей МВФ застосовує чітко визначені механізми функціонування, які охоплюють кредитування, моніторинг, технічну допомогу, управління резервами та співпрацю з іншими інституціями. Сукупність цих

механізмів дозволяє МВФ відігравати роль стабілізуючої сили в умовах глобальних економічних потрясінь.

Механізми функціонування МВФ формуються на основі його статутних функцій та завдань. Після завершення епохи Бреттон-Вудської системи фіксованих валютних курсів у 1970-х роках, фонд переорієнтувався на виконання трьох головних напрямів діяльності: нагляд (*surveillance*), кредитування (*lending*) і технічна допомога (*technical assistance and capacity development*). Ці напрямки реалізуються через відповідні інституційні процедури, нормативні документи, фінансові інструменти та канали координації з країнами-членами. [3, с.48-50]

Одним із ключових механізмів функціонування МВФ є моніторинг економік країн-членів, що здійснюється відповідно до статті IV Статуту Фонду. Місії МВФ щороку відвідують країни-члени, аналізують основні макроекономічні показники, стан банківської системи, фіскальну та монетарну політику, зовнішню заборгованість, інвестиційний клімат. На основі цих досліджень складаються звіти, які подаються на розгляд Виконавчої ради МВФ. Ці документи мають як аналітичне, так і рекомендаційне значення та слугують базою для подальших програм співпраці.

Інший потужний механізм - надання кредитів. МВФ надає фінансову підтримку країнам, які зіштовхнулися з дефіцитом платіжного балансу або валютною нестабільністю. Залежно від ситуації, застосовуються різні інструменти:

- Stand-by Arrangements (SBA) - короткострокові програми для країн, які потребують негайної стабілізації;
- Extended Fund Facility (EFF) - середньострокові програми з фокусом на структурні реформи;
- Rapid Financing Instrument (RFI) - надзвичайна допомога в разі криз (наприклад, стихійних лих, епідемій);

– Flexible Credit Line (FCL) - безумовне фінансування для країн із бездоганною економічною репутацією.

Кредити надаються на основі меморандуму про економічну та фінансову політику, який погоджується між урядом країни та МВФ. Цей документ визначає набір заходів, які країна зобов'язується реалізувати - наприклад, скорочення бюджетного дефіциту, реформу податкової системи, посилення незалежності центрального банку або підвищення ефективності державного управління. За дотриманням умов стежать регулярні місії МВФ, які звітують перед Виконавчою радою.

Кредитування відбувається не лише за рахунок фінансових внесків країн-членів, а й завдяки використанню квотної системи, яка визначає розмір внеску кожної держави до ресурсів Фонду. Чим більшою є економічна вага країни у світовій економіці, тим вищою є її квота та, відповідно, тим більший обсяг ресурсів вона може отримати за потреби. Це також впливає на кількість голосів під час прийняття рішень. Залучені кошти використовуються для надання кредитів, формування резервів, а також для покриття адміністративних витрат Фонду. [6]

Окрім кредитування та моніторингу, надзвичайно важливою сферою діяльності Міжнародного валютного фонду є надання технічної допомоги та розвиток потенціалу країн-членів. Цей механізм має на меті посилення спроможності держав до самостійного управління макроекономічною, фінансовою та податковою політикою. Технічна допомога охоплює напрями: бюджетне управління, податкова система, грошово-кредитна політика, фінансовий нагляд, статистика, валютне регулювання, антикорупційні заходи.

У межах цієї роботи МВФ надсилає до країн експертні місії, які працюють із міністерствами фінансів, податковими службами, центральними банками. Крім того, Фонд організовує навчальні програми, тренінги, семінари та онлайн-курси, що охоплюють як загальні економічні питання, так і спеціалізовані теми - наприклад, управління державним боргом, прогнозування бюджетних

надходжень, реформування пенсійної системи тощо. Це особливо важливо для країн із низьким або середнім рівнем доходу, що мають обмежені ресурси для підготовки кваліфікованих кадрів.

Ще одним важливим інструментом функціонування МВФ є механізм спеціальних прав запозичення (SDR - Special Drawing Rights). Цей механізм - це міжнародний резервний актив, створений Фондом для доповнення офіційних валютних резервів країн-членів. Його вартість базується на кошику п'яти основних валют: долара США, євро, юаня, єни та фунта стерлінгів. SDR не є валютою у звичному розумінні, але може обмінюватися на вільно конвертовану валюту між центральними банками або з використанням посередництва МВФ. Розподіл SDR здійснюється відповідно до квот країн-членів. У кризових ситуаціях МВФ може здійснити загальну алокацію SDR, що фактично є формою безвідсоткової допомоги країнам для підтримки їхньої платоспроможності. Наприклад, у 2021 році у відповідь на глобальну кризу, спричинену пандемією COVID-19, Фонд здійснив рекордну алокацію на суму понад 650 мільярдів доларів США, що дозволило країнам-членам поповнити резерви без додаткового боргового навантаження. [7, с.50]

Також механізми функціонування МВФ охоплюють діалог і координацію економічної політики на глобальному рівні. Фонд регулярно публікує аналітичні огляди та прогнози, зокрема:

- World Economic Outlook (WEO) - аналіз тенденцій глобального зростання;
- Global Financial Stability Report (GFSR) - оцінка ризиків для фінансової системи;
- Fiscal Monitor - огляд фіскальної політики країн світу.

Ці документи використовуються урядами, інвесторами, банками та науковцями для ухвалення рішень, побудови моделей розвитку, прогнозування криз. Завдяки цьому МВФ виконує роль глобального аналітичного центру, який

забезпечує не лише фінансову підтримку, а й обґрунтоване експертне бачення процесів у світовій економіці.

Важливо, що МВФ функціонує в тісній координації з іншими міжнародними інституціями: Світовим банком, Організацією економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР), Банком міжнародних розрахунків, регіональними розвитковими банками (ЄБРР, Азійський банк розвитку тощо). У періоди глобальних криз МВФ часто виступає координатором міжнародних зусиль - зокрема, щодо реструктуризації боргу, надання гуманітарної допомоги, вирішення проблем фінансової стабільності. [14]

Для повнішого розуміння функціональних механізмів Міжнародного валютного фонду доцільно розглянути конкретні приклади реалізації його інструментів у кризових ситуаціях різних країн. Такі кейси демонструють, як саме МВФ застосовує свої повноваження та як його інструменти впливають на економіки країн.

Найбільш показовий приклад - це співпраця МВФ та України. З моменту набуття незалежності Україна неодноразово зверталася до Фонду по фінансову допомогу, особливо в періоди економічних криз. Це відбувалося у 1990-х роках під час гіперінфляції, у 2008 році на тлі глобальної фінансової кризи, у 2014 - 2015 роках після початку війни на Сході країни, а також у 2020 році через виклики, спричинені пандемією COVID -19. Окрім фінансування, МВФ відігравав важливу роль у формуванні ключових елементів економічної політики країни - підтримував запровадження незалежності НБУ, велику реформу енергетичного сектору, заходи з боротьби з бюджетним дефіцитом та інші системні зміни в Україні. [13]

Греція стала одним із найяскравіших прикладів боргової нестабільності: у 2010 - 2015 роках ця країна опинилася в центрі глибокої кризи, що загрожувала фінансовій стабільності Єврозони. У межах трьох програм МВФ, спільно з Європейською комісією та ЄЦБ, були надані кредити на десятки мільярдів євро. Греція зобов'язалась скоротити бюджетні видатки, підвищити

податки, а також реформувати пенсійну систему в країні. Такі заходи дозволили уникнути дефолту, але наслідком було те, що вони викликали значний суспільний супротив і призвели до затяжної рецесії. На прикладі цього випадку можна побачити, що механізми МВФ можуть бути ефективними, але лише за певних умов. Можна сказати, що в цьому випадку потрібен був баланс між економічною доцільністю та соціальною прийнятністю реформ.

Як приклад глобального масштабу, можна виокремити реакцію МВФ на пандемію COVID-19. У період 2020 - 2021 рр., Фонд, використовуючи такі механізми, як Rapid Financing Instrument і Rapid Credit Facility, надав екстрену фінансову допомогу понад 80 країнам. В цей період МВФ провів рекордну емісію спеціальних прав запозичення. Саме це дозволило країнам зміцнити резерви без збільшення своїх боргових зобов'язань. Ці заходи дозволили багатьом урядам утримати макроекономічну стабільність і забезпечити фінансування систем охорони здоров'я та соціальної допомоги. [39, с. 490]

Однак механізми МВФ не завжди оцінюються однозначно. Існує чимало критики на адресу Фонду з боку експертів, політичних діячів і громадських організацій. Основні зауваження стосуються:

- жорстких умов кредитування, які можуть поглибити економічну кризу;
- обмеженої участі країн, що розвиваються, у прийнятті рішень (через квотну систему);
- недооцінки соціальних та культурних особливостей держав при формуванні реформ;
- можливої політизації рішень щодо надання або припинення фінансування.

Попри деякі труднощі, МВФ продовжує змінюватися та адаптуватися до нових умов. Останні роки показали, що Фонд може діяти гнучкіше. У періоди криз він пом'якшує вимоги до країн і коригує свої програми відповідно до ситуації. До його роботи поступово входять нові пріоритети, а саме - підтримка

гендерної рівності, розвиток цифрових технологій, протидія кліматичним ризикам та допомога державам у збереженні стабільного рівня боргу.

Механізми, через які МВФ здійснює свою діяльність у світовій фінансовій системі, є складними та багатовимірними. Його діяльність спрямована на запобігання кризам, оперативне реагування на шоки, а також довгострокову підтримку економічного розвитку країн-членів.

У ХХІ столітті Міжнародний валютний фонд продовжує залишатися ключовим інструментом стабільності світової фінансової системи, водночас намагаючись реформувати свої підходи відповідно до нових глобальних викликів. Успішність його діяльності залежатиме від здатності зберігати баланс між макроекономічною доцільністю, соціальною чутливістю та ефективністю міжнародної координації. [47, с.112]

Рис.1.3 Механізм функціонування МВФ [44, с.128]

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

Історія створення та розвитку Міжнародного валютного фонду демонструє важливість глобальної координації економічної політики. МВФ

виник як відповідь на серйозні економічні потрясіння першої половини XX століття, такі як валютна нестабільність міжвоєнного періоду, Велика депресія та руйнівні наслідки Другої світової війни. В той період стало очевидно, що без чітких і спільних правил стабільної міжнародної валютної системи створити повноцінну економічну глобальну систему неможливо. Спочатку МВФ підтримував Бреттон-Вудську систему фіксованих валютних курсів, але після її краху в 1970-х роках він переорієнтувався на аналіз економічної політики країн і реагування на фінансові кризи.

У наступні десятиліття МВФ відіграв важливу роль у подоланні боргових криз, підтримці країн із перехідною економікою, боротьбі з наслідками Азійської фінансової кризи та глобальної рецесії 2008 - 2009 років. Пандемія COVID-19 ще раз продемонструвала, що МВФ здатний діяти швидко й рішуче. В цей час фонд оперативно мобілізував значні фінансові ресурси і підтримав країни в умовах кризи світового масштабу.

Наразі МВФ поступово перетворився на антикризовий центр. Він працює також із такими питаннями, як соціальна нерівність, кліматичні ризики та цифрова трансформація. Не зважаючи на окремі зауваження й потребу подальших реформ, МВФ залишається одним із ключових елементів сучасної глобальної фінансової системи.

Аналізуючи цілі, функції та організаційну структуру, можна зробити висновок, що МВФ є однією з центральних інституцій у світовій економіці. Він здатен не лише підтримувати фінансову стабільність, а й також адаптуватися до нових викликів. Діяльність МВФ охоплює не лише економіку й торгівлю, а й розвиток інституцій, соціальну справедливість, екологічну відповідальність та також інклюзивність.

Основні функції МВФ реалізуються через моніторинг економічної політики країн-членів, програми фінансування і також через експертну підтримку. Завдяки регулярним консультаціям, кредитним інструментам та технічній допомозі, Фонд допомагає державам долати макроекономічні

дисбаланси. Його організаційна модель поєднує колективне управління з чіткою виконавчою структурою, а фінансова система ґрунтується на квотах держав-учасниць.

Ефективність програм МВФ значною мірою залежить від політичної волі урядів країн і рівня суспільної підтримки реформ. У багатьох випадках Фонд виступає не лише кредитором, а й партнером, який супроводжує країни в процесі змін. Аналіз механізмів його роботи підтверджує, що МВФ є складною і багатофункціональною інституцією. Він поєднує фінансові, консультативні та аналітичні можливості. Окрему роль відіграє технічна допомога, яка допомагає зміцнювати інституції. Важливим інструментом є також спеціальні права запозичення, які дозволяють збільшити глобальну ліквідність без підвищення боргового тиску (так, як це було під час пандемії).

У цілому, МВФ залишається ключовим гравцем, який має не лише фінансові можливості, а й здатність впливати на формування економічної політики країн. Його подальша ефективність залежатиме від того, наскільки вдало він зможе адаптуватися до нових викликів - геополітичних, кліматичних, соціальних і технологічних - і зберегти баланс між фінансовою стабільністю й чутливістю до потреб суспільства.

РОЗДІЛ 2

РОЛЬ МІЖНАРОДНОГО ВАЛЮТНОГО ФОНДУ У СТАБІЛІЗАЦІЇ НАЦІОНАЛЬНИХ ЕКОНОМІК СВІТУ

2.1. Основні засади фінансової діяльності Міжнародного валютного фонду

Фінансова діяльність МВФ охоплює широке поле операцій, які виходять за рамки традиційного кредитування - організація здійснює три основні напрями: забезпечення міжнародної ліквідності, сприяння ресурсам для країн-членів із низьким рівнем доходу, а також створення інструментів реагування на надзвичайні ситуації. Ці напрями стали ключовими для адаптації фонду до змін у глобальній фінансовій системі.

Перший напрямок - забезпечення міжнародної ліквідності. МВФ за допомогою своїх ресурсів і механізмів створює резерви, які може використати будь-яка країна-член, що стикається з тимчасовими проблемами платіжного балансу. Однією з таких форм є система квот, за якою держави-члени вносять свої внески. Квоти є основним джерелом фінансування МВФ. Держави отримують право доступу до ресурсів пропорційно своїй квоті - це дає МВФ можливість виступати у ролі «чоловіка-вирівнювача» ліквідності у міжнародній системі.

Динаміка міжнародних резервів

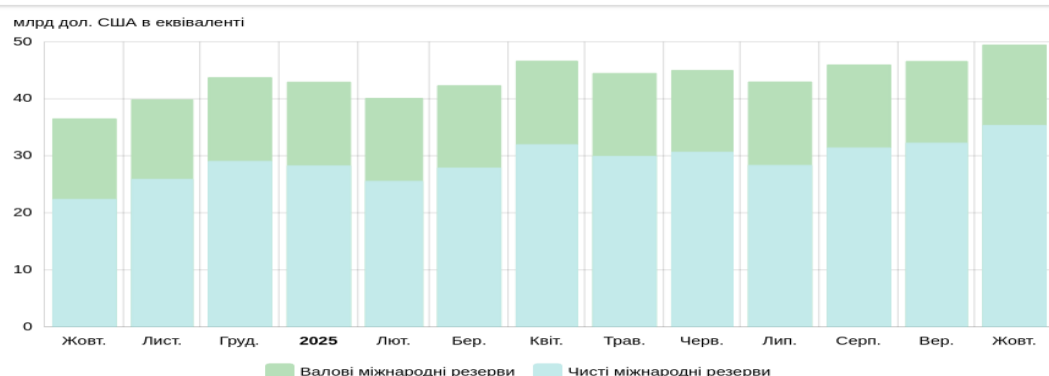

Рис.2.1 Динаміка міжнародних ресурсів [22, с.100]

Другим важливим напрямком є підтримка країн із низьким рівнем доходу. МВФ створив спеціальні інструменти, призначені для таких країн, де звичайні умови кредитування могли б бути занадто жорсткими. Наприклад, фонд надає фінансову та технічну допомогу через трастові фонди, які передбачають пільгові умови. Це дозволяє розширити фінансову діяльність МВФ і зробити її більш інклюзивною - не лише для середньо- або високорозвинених країн, але й для тих, що мають обмежені ресурси.

Рис. 2.2 Підтримка країн з низьким доходом. [50, с.148]

Третій напрямок - інструменти реагування на надзвичайні ситуації та кризові явища. У сучасному світі фінансові, екологічні, охороноздоровчі та інші кризи можуть виникати швидко та несподівано. Для таких випадків МВФ створив спеціальні інструменти, які дозволяють оперативно мобілізувати ресурси - наприклад, Rapid Financing Instrument (RFI) - інструмент термінової допомоги країнам із нагальними потребами платіжного ресурсу.

В межах цих трьох напрямків МВФ також розвиває внутрішні процедури управління ресурсами, оцінювання ризиків і взаємодію з приватним сектором та іншими міжнародними фінансовими установами. Це означає, що фінансова діяльність фонду не зводиться лише до надання кредитів, а включає стратегічне

планування, мультипартнерську координацію та реагування на системні виклики - такі як накопичення зовнішнього боргу, глобальні грошово-фінансові потоки, валютні ризики. [12, с.114 -115]

Одним із ключових питань фінансової діяльності МВФ є мобілізація фінансових ресурсів. Фонд не фінансує свою діяльність за рахунок внесків донорів або прибутку від зовнішніх операцій, як це робить Світовий банк. Натомість МВФ оперує переважно власними фінансовими ресурсами, які формуються завдяки внескам країн-членів у межах квотної системи. Розмір квоти визначає обсяг ресурсів, які країна повинна внести до Фонду, і водночас обсяг фінансування, на який вона має право претендувати. Перегляд квот відбувається орієнтовно раз на п'ять років, що дає змогу враховувати зміни в глобальній економічній ситуації та оновлювати структуру ресурсів Фонду.

Окрім квот, МВФ має можливість залучати додаткові фінансові ресурси через механізм позик, які оформлюються як на двосторонній, так і на багатосторонній складовій. Одним із ключових інструментів такого типу є «Нью Арренжментс ту Борроу». Під цим поняттям мається на увазі угода з групою країн-донорів, які надають Фонду фінансову підтримку у періоди глобальної нестабільності. Також існує «Дженерал Арренжментс ту Борроу» - це додатковий страховий механізм. Він забезпечує доступ до ліквідності у разі нагальної потреби. Таке багаторівневе фінансове забезпечення гарантує Фонду стійкість у разі різкого зростання попиту на його ресурси.

Не менш важливою складовою є структура витрат і доходів Фонду. Незважаючи на те, що МВФ - некомерційна організація, він отримує доходи від кредитування (через відсотки за позиками), інвестицій своїх резервів, комісійних платежів тощо. Витрати ж пов'язані з функціонуванням центрального офісу, підтримкою місій у країнах, технічною допомогою, аналітичною роботою та інституційними витратами на утримання персоналу. Важливо, що Фонд застосовує сувору політику фінансового самозабезпечення:

усі його операційні витрати покриваються з власних доходів без залучення додаткового фінансування ззовні. [4, с.18-19]

Значну увагу МВФ приділяє системі управління ризиками. Фінансова діяльність Фонду передбачає роботу з державами, які мають підвищений рівень боргового навантаження, інституційну слабкість або перебувають у стані кризи. Це створює значні кредитні ризики, які потребують належного моніторингу. З метою управління такими ризиками Фонд використовує систему рейтингової оцінки, прогнозування платоспроможності, боргового моніторингу, а також вимагає від країн виконання попередніх умов (*prior actions*), які зменшують ймовірність дефолту або зловживань коштами.

Ще одним важливим напрямком є інституційна координація. МВФ не функціонує у вакуумі - він постійно взаємодіє з іншими міжнародними фінансовими організаціями, насамперед із Світовим банком, регіональними банками розвитку, Банком міжнародних розрахунків, а також з державними і приватними інвесторами. Так, у багатьох країнах програми МВФ координуються з проектами Світового банку з розвитку інфраструктури, охорони здоров'я чи соціального захисту. Це дозволяє уникати дублювання функцій і посилює синергію міжнародної допомоги.

Участь у багатосторонніх форумах - ще один важливий аспект фінансової діяльності Фонду. МВФ активно долучається до платформ G20, Паризького клубу кредиторів, Форуму фінансової стабільності, Європейської системи фінансового нагляду, а також бере участь у глобальних ініціативах з реструктуризації боргів, зниження бідності, подолання кліматичних викликів тощо. Це підтверджує трансформацію МВФ з класичного кредитора у глобального координатора фінансової стабільності. [21, с. 180-181]

У своєму фінансовому арсеналі МВФ має не лише стандартні кредитні інструменти, але й спеціалізовані фонди, платформи та механізми, які дають змогу адаптувати підтримку до різних типів країн-членів та кризових ситуацій. Наприклад, Фонд керує фінансовими ресурсами через трастові фонди, які з

одного боку надають фінансування на пільгових умовах країнам з низьким рівнем доходу, а з іншого - служать каналом для донорської підтримки. Можна зробити висновок, що Фонд не лише виконує свої основні функції. Завдяки публічності фінансової звітності та ефективному управлінню власними ресурсами, МВФ також відіграє важливу роль у глобальній фінансовій архітектурі.

Одним із ключових інструментів МВФ є розподіл спеціальних прав запозичення. Саме цей механізм дозволяє країнам-членам отримувати додаткову ліквідність без необхідності залучення нових боргів. Він був створений для посилення міжнародних резервів та зниження залежності від основних валют (наприклад, долар США або євро). Коли країни стикаються з дефіцитом зовнішніх ресурсів, саме даний механізм забезпечує потенційний доступ до вільно конвертованих валют.

Важливою складовою фінансової діяльності МВФ є управління резервами та активами. Фонд не лише надає фінансування, але і вкладає власні ресурси. Він формує збалансовані портфелі активів, які враховують ризик, ліквідність і прибутковість. Публікація щорічного звіту «Файненшел Оперейшнс» дає змогу побачити, як МВФ управляє своїми фінансами. В цьому звіті можна побачити перелік як активів, так і зобов'язань. Одним із головних механізмів є «Файненшел Транзекшен Плен». Саме він визначає, як Фонд проводить кредитні операції, повернення коштів та залучає нові ресурси.

Фінансову роботу Фонду супроводжують регулярні публікації аналітичних та статистичних звітів. Це також є важливим напрямком діяльності МВФ. Такі звіти сприяють підвищенню прозорості та ефективному управлінню ризиками. Зокрема, країни-члени мають дотримуватись стандарту розповсюдження даних. Це дуже важливий елемент політики МВФ, який забезпечує надання якісної та своєчасної статистичної інформації. Такі дані використовуються для оцінки кредитних ризиків, аналізу платіжного балансу та контролю за валютною стабільністю.

Коли країна-член звертається до МВФ під час кризової ситуації - наприклад, через зовнішній шок чи внутрішній макроекономічний дисбаланс - фінансова діяльність фонду інтегрується з рішучими програмами стимулювання стабілізації. МВФ надає необхідний «простір дихання» державі-позичальнику, даючи можливість уряду здійснити політичні та структурні заходи без надмірного тиску платіжного балансу. При цьому фінансова діяльність фонду не обмежується лише пасивною виплатою коштів - вона включає моніторинг, співпрацю з країною-позичальником та супровід реформ. [12, с.128-130]

Таким чином, практичне застосування фінансових механізмів МВФ виражається не лише у «виданні гроші країні», але і у комплексі заходів: мобілізація ресурсів, управління ними, аналітика, статистика, адаптація до умов, координація з членами та інституційне забезпечення. Цей підхід дозволяє МВФ бути гнучким, реагувати на нові типи викликів (глобальні кризи, пандемії, боргові реструктуризації) і забезпечувати фінансову підтримку, яка відповідає умовам конкретної країни-члена.

Розгляд прикладів застосування фінансової діяльності МВФ допомагає краще зрозуміти, як окремі напрями функціонування Фонду реалізуються на практиці. Одним із таких прикладів є підтримка Ісландії під час фінансової кризи 2008-2009 років. Внаслідок великої відкритої банківської системи, яка перевищувала розмірами економіку країни, Ісландія зазнала значного зовнішнього шоку. МВФ уклав програму підтримки обсягом близько 2,1 млрд доларів США - що становило приблизно 18 % внутрішнього валового продукту країни - і разом із міжнародними партнерами допоміг реструктурувати банківську систему й стабілізувати валютний курс. У межах цієї програми Ісландія застосувала комплекс заходів: введення контролю за капіталом, поділ банків на “добру” і “погану” гілку, зосередження державної підтримки на національних активах та захист соціальної системи у період

корекції. Це дозволило уникнути колапсу державних фінансів та підтримати довіру інвесторів.

Ще одним прикладом є програма підтримки країни Португалії, що зіткнулася з кризою боргового навантаження та низьким темпом зростання. У 2011 році за підтримки МВФ, Європейської комісії та Європейського центрального банку укладено пакет фінансової допомоги на 78 млрд євро, із долею МВФ близько третини. В обмін на це Португалія зобов'язалася здійснити значні структурні реформи: скоротити державні витрати, реформувати пенсійну систему, приватизувати частину державних компаній. Цей випадок ілюструє, як фінансова діяльність МВФ поєднується з вимогами до політики країни-позичальника, тобто зумовлює не лише фінансування, але й макроекономічні, інституційні зміни. [47, с. 114-115]

Крім цього, МВФ активно застосовує механізми фінансової діяльності для країн із низьким рівнем доходу. Такі країни часто мають обмежені ресурси, високий зовнішній борг та слабкі інститути. МВФ реалізовує підтримку через пільгові умови, спеціальні фонди та технічну допомогу для підвищення спроможності держав. Це має велике значення не лише для подолання криз, а й також для забезпечення економічного зростання.

Фінансова діяльність МВФ у наш час ускладнюється низкою глобальних викликів. Серед них можна виділити такі:

- пандемія COVID-19;
- екологічні та кліматичні загрози;
- активна цифровізація фінансової сфери;
- структурні зміни в міжнародній фінансовій системі.

У відповідь на ці процеси Фонд розширив обсяг доступних ресурсів і модернізував свої фінансові інструменти. Одним із прикладів можа виділити масштабне введення спеціальних прав запозичення. Це дозволило посилити фінансову стійкість країн у період кризи. Можна сказати, що МВФ виконує не

лише стабілізаційну функцію, а й активно формує умови для довготривалої глобальної стабільності.

Отже, фінансова діяльність МВФ охоплює широкий спектр операцій: від кредитування й акумуляції ресурсів до підтримки найбідніших країн і реагування на глобальні шоки. Кожен напрямок діяльності включає специфічні механізми, інструменти, процедури та умови, які адаптуються до типу країни-позичальника та характеру кризової ситуації. Виходячи з викладеного, можна зробити висновок, що основні напрями фінансової діяльності МВФ є взаємопов'язаними й взаємодоповнюючими та дозволяють фонду зберігати актуальність у глобальному фінансовому середовищі. [20, с.51-52]

2.2. Вплив кредитної політики Міжнародного валютного фонду на економічний розвиток країн

Кредитна політика Міжнародного валютного фонду - один із найбільш вагомих інструментів глобального економічного регулювання. Вона формує не лише фінансову підтримку окремих країн-членів, але й впливає на їхню макроекономічну стабільність, інституційну спроможність, зовнішньоекономічну орієнтацію та темпи економічного зростання. Одночасно вона є предметом значної наукової дискусії, оскільки ефекти від програм МВФ виявляються неоднозначними - від позитивних до нейтральних чи навіть негативних в певних умовах.

У теорії вплив кредитної політики МВФ на розвиток держав можна виділити три ключові канали:

Перший - ліквідність та стабілізація. Ця функція має особливе значення в умовах кризи платіжного балансу, валютних або фінансових шоків, коли країна стикається зі значними труднощами у фінансуванні зовнішніх зобов'язань, зменшенні валютних резервів чи панікою серед кредиторів.

Коли країна стикається з дефіцитом на поточному рахунку чи стрімким відтоком капіталу, її валютні резерви можуть швидко скорочуватись, валютний курс - зазнавати тиску, а комерційні банки - втрачати ліквідність. В таких умовах традиційні ринки запозичень можуть просто закритися, або їм буде запропоновано надзвичайно високу премію за ризик. У цьому контексті МВФ виступає як міжнародний кредитор останньої інстанції та постачає країні «дихальний простір» - фінансову підтримку, яка дозволяє уникнути найгірших сценаріїв: дефолтів, глибоких валютних криз, паніки серед банків.

Програми МВФ надають фінансування, яке країна може використати для покриття дефіциту платіжного балансу, підтримки валютного курсу, поповнення резервів або рефінансування зовнішніх боргів. Отримання фінансової підтримки від МВФ є важливим сигналом для зовнішніх партнерів. Участь у програмі зазвичай передбачає дотримання певної економічної політики, яка спрямована на стабілізацію в країні. Отже, допомога МВФ діє не лише через надання коштів, а й через формування позитивних очікувань щодо економічної політики держави.

Ресурси та інструменти, отримані від МВФ, дають країні час на реалізацію заходів стабілізації - наприклад, обмеження витрат, коригування курсу або нормування дефіциту - без необхідності в екстремальному скороченні витрат або підвищенні податків лише затиском. Це створює платформу для стійкого відновлення. [23, с.298-300]

На практиці підтримка МВФ допомагає уникнути сценарію глибокої кризи з крахом банків, великою девальвацією, панічним відтоком капіталів, що самим по собі може накласти значні втрати на зростання, інвестиції та зайнятість.

У країнах-позичальницях цей канал часто проявляється таким чином: після оголошення програми МВФ валютний курс стабілізується або девальвація сповільнюється, резерви починають відновлюватись, а ситуація на фінансових ринках пом'якшується. Це створює основу для відновлення економічної

активності - хоча не обов'язково миттєво, але дає шанс уникнути «спіралі» валютної чи боргової кризи. Крім того, скорочення невизначеності та відновлення довіри полегшує повернення приватного капіталу, відновлення банківського кредитування, поліпшення умов зовнішнього запозичення - усе це сприяє прискоренню економічного розвитку.

Проте варто зазначити, що ефективність каналу «ліквідність та стабілізація» великою мірою залежить від кількох факторів:

- наскільки велика була криза/нестабільність до втручання;
- чи є у країни-позичальниці достатня інституційна спроможність, щоб використати отриману допомогу ефективно;
- чи супроводжується програма реальними реформами або лише фінансовою підтримкою;
- наскільки поведінка зовнішніх чинників дозволяє країні відновитись (наприклад, ціни на сировину, доступ до кредитів, геополітичні ризики). Якщо держава просто отримує фінансування, але не здійснює заходів стабілізації, ефект може бути тимчасовим і меншим

Другий канал - реформувальна умовність. Цей механізм полягає в тому, що фінансова допомога або кредит, надані МВФ, супроводжуються певними умовами, які країна-позичальник має виконати. Умови можуть охоплювати макроекономічну політику, фіскальну дисципліну, монетарну політику, валютні режими, структурні реформи (наприклад, сектор фінансів, банківський нагляд, приватизація, дерегуляція, реформи трудового ринку). Ідея реформувальної умовності пояснюється так: коли країна зіштовхується з дисбалансом (наприклад, дефіцитом платіжного балансу, високою інфляцією, валютною кризою), надання лише зовнішнього фінансування може бути тимчасовим «пластиром». Без структурних змін система може повторно опинитися перед тією ж проблемою. Відтак МВФ надає умови як спосіб стимулювати довгострокове оздоровлення економіки та підвищити її стійкість.

При погодженні програми країна-позичальник укладає меморандум або програму дій, у якому містяться ключові зобов'язання щодо політики. Кошти МВФ як правило виплачуються в траншах, кожен з яких прив'язаний до виконання певної умови або серії умов. Далі - МВФ здійснює місії, що перевіряють виконання умов, подають звіти Виконавчій раді Фонду. Недотримання умов може призвести до затримки чи припинення фінансування. Виконання умов створює передумови для підвищення ефективності економіки: покращення управління державними фінансами, реформування банківської системи, підвищення прозорості, більш гнучкої валютної політики, стимулювання приватного сектору. [19, с.295-296]

Третій канал - сигнальний та каталізаторський ефект. Йдеться про те, що участь країни у програмі МВФ сама по собі є сигналом для зовнішніх і внутрішніх економічних агентів про її готовність до реформ, відповідальність у фінансовій політиці та орієнтацію на стабільність. Для міжнародних інвесторів, рейтингових агентств і донорів факт укладення угоди з МВФ означає, що країна отримала «знак якості» - підтвердження того, що макроекономічна політика йде в правильному напрямі. Це може підвищити кредитний рейтинг, знизити премію за ризик, полегшити умови запозичень на зовнішніх ринках або навіть відкрити до них доступ після тривалого виключення. Таким чином, навіть за умов обмеженого фінансування від самого МВФ, країна може залучити значно більші обсяги коштів з інших джерел - це і є каталізаторський ефект. Також участь у програмі МВФ сприяє залученню додаткової офіційної допомоги від міжнародних партнерів - Світового банку, Європейського Союзу, регіональних банків розвитку, урядів донорів. Це часто зумовлюється тим, що ці організації використовують участь у програмі МВФ як індикатор надійності економічної політики країни.

У деяких випадках, навіть країни, які не потребують термінової фінансової підтримки, ініціюють програми «на всяк випадок» - саме для посилення ринкової довіри.

У підсумку, сигнальний і каталізаторський канал створює умови для мобілізації ширшої підтримки, стабілізації очікувань, зменшення волатильності на фінансових ринках та пришвидшення процесу відновлення. [37, с. 17-18]

У реальних умовах вплив кредитної політики МВФ на економічний розвиток держав часто показує змішану картину. Дослідження генерального характеру вказують на те, що хоча програми МВФ виконують функцію підтримки макроекономічної стабільності, вони не завжди забезпечують значне покращення темпів економічного зростання в короткостроковій перспективі. Наприклад, дослідження «How Successful Are International Monetary Fund Loan Programs?» показує, що в аналізованому періоді програми МВФ не мали статистично значущого ефекту на реальне зростання ВВП у більшості країн-позичальниць.

Деякі дослідження показують, що участь у програмах МВФ може мати позитивний вплив. Для цього потрібно виконати певні умови. Цими умовами можна визначити наявність сильних інституцій, виконання зобов'язань у межах програми та відсутність зовнішніх економічних потрясінь. На прикладі України можна сказати, що в короткостроковій перспективі економіка могла втрачати темпи зростання, однак за умови ефективного використання коштів - зокрема на реформи, а не лише на покриття дефіциту - у довгостроковому періоді ефект може бути позитивним.

Один із головних критеріїв оцінки кредитної політики МВФ - це її вплив на економіку країни. Зокрема, на темпи зростання та продуктивність. Водночас важливо враховувати й інші аспекти. Наприклад, тут можна визначити вплив на зовнішню стабільність та розвиток інституцій. В довгостроковій перспективі саме вони визначають потенціал стійкого розвитку держави.

Результати досліджень свідчать, що участь у програмах Фонду здатна зміцнити довіру інвесторів, знизити ризик виникнення валютних криз та сприяти стабілізації національної валюти.

Аналіз, який був проведений компанією Centre for Economic Policy Research (CEPR), свідчить про те, що після оголошення програми МВФ, компанії(особливо ті, які залежать від зовнішнього фінансування) демонструють зростання інвестиційної активності.

Це підтверджує, що кредитування МВФ виконує не лише функцію фінансування, а і функцію сигналу ринку, що країна стабілізується. У результаті країна може швидше отримати доступ до приватного капіталу або більш сприятливі умови запозичення. Наприклад, у країнах-учасниках програм МВФ часто спостерігається зниження дефіциту поточного рахунку та нарощування валютних резервів - що робить економіку менш вразливою до зовнішніх шоків і знижує вразливість перед кризами. [44, с. 68-70]

Ще одним важливим каналом впливу є інституційне вдосконалення - зміцнення державного управління, підвищення прозорості, створення ефективних фінансових інститутів. Політика МВФ через умови програм стимулює реформування: наприклад, підвищення незалежності центрального банку, впровадження нових правил банківського нагляду, покращення статистики. Однак існує значна дискусія, наскільки реформи дійсно впроваджуються і чи вони створюють сталі інституційні зміни. Дослідження показують, що лише в країнах із достатньо міцними інститутами ефект реформ проявляється у вигляді покращення зростання чи стабільності. Це означає, що ефективність кредитної політики МВФ залежить не лише від обсягу допомоги, а й від системи управління реформами в країні-позичальниці. [15, с.32]

Не можна ігнорувати, що кредитна політика МВФ також має соціальні наслідки - особливо в короткостроковій перспективі. Умови програм часто передбачають скорочення державних видатків, підвищення податків, зменшення субсидій - що може призводити до зростання безробіття, підвищення соціальної напруги або нерівності. Часто критики вказують на те, що жорстка політика МВФ може призводити до «соціального болю» - тобто тимчасового погіршення соціально-економічного середовища. Без достатнього

соціального супроводу і механізмів захисту цей вплив може бути навіть негативним. Для держав-позичальниць це означає: важливо супроводжувати програми МВФ соціальними заходами - наприклад, ізбереження фінансування охорони здоров'я, освіти, підтримка найбільш вразливих верств населення.

Хоча канали впливу багатообіцяючі, на практиці кредитна політика МВФ стикається з суттєвими викликами:

- ендогенність вибору: країни звертаються до МВФ коли вже перебувають у кризі, що ускладнює оцінювання ефекту;
- нерівномірне виконання умов: не всі уряди країни-позичальників виконують умови програм, або виконують частково, що знижує ефект;
- залежність від зовнішніх шоків: успіх програм МВФ часто залежить від глобальних умов (ціни на сировину, капіталовпливи, геополітичні ризики);
- соціальна стійкість: недостатній соціальний захист може призводити до політичного спротиву реформам і невиконання програм. [6]

Конкретним прикладом може виступити Ісландія. У листопаді 2008 року країна звернулася до МВФ із проханням про фінансову підтримку - це сталося після масштабного краху банківської системи, що охопив три найбільші банки країни, які разом складали близько 85 % банківської системи. МВФ погодив програму підтримки обсягом 2,1 млрд доларів США, яка була частиною пакету стабілізації економіки Ісландії. За даними самого фонду, ця програма включала широкий спектр заходів - від контролю за рухом капіталу та державного втручання у банківський сектор до консолідації бюджетної політики та підтримки курсу місцевої валюти. У ході реалізації програми Ісландія змогла відновити довіру інвесторів, стабілізувати платіжний баланс і валюту, а також виплатити свої зобов'язання перед МВФ достроково. Однак критики та дослідники вказують, що попри остаточний успіх, програма супроводжувалася значними короткостроковими витратами - глибокою рецесією, зростанням безробіття, скороченням витрат на соціальну сферу. Цей кейс ілюструє, як кредитна політика МВФ може бути ефективною - але за умови, що країна-

позичальник має достатню спроможність впровадити реформи, а умови виконуються. [44, с.296]

Для країн-позичальниць можуть виступати такі рекомендації (зокрема, й для України):

- підходити до співпраці з МВФ не лише як до отримання кредиту, а як до структурної трансформації - важливими є реформи, а не лише фінансові ін'єкції;

- забезпечити гарну комунікацію з громадськістю: оскільки короткостроково умови програм часто супроводжуються скороченням витрат чи підвищенням податків, потрібно заздалегідь пояснювати, що ці кроки є інвестицією в майбутнє;

- доповнювати програми МВФ соціальними ініціативами. Наприклад, це може бути захист витрат на охорону здоров'я та освіти для найбільш вразливих груп населення – з метою уникнення «соціального болю»;

- підсилити інституційну спроможність до початку програми - створити ефективні органи, прозору статистику, незалежний моніторинг виконання - це значно підвищує шанси на позитивний довгостроковий ефект;

- планувати з урахуванням довгострокового підходу, адже ефективність програм МВФ часто розкривається з часом. Українська практика доводить, що без регулярної реалізації реформ і підтримки з боку Фонду ефект може бути обмеженим і не довгим в часі.

Політика кредитування МВФ має вплив на економічний розвиток країн у декількох напрямках. Вона допомагає забезпечити ліквідність і стабільність в цілому, а також стимулює проведення реформ через програмні зобов'язання. Також можна визначити, що вона також створює сигнали довіри для ринків і сприяє залученню додаткових ресурсів з боку інших партнерів. Участь у програмах Фонду може стати поштовхом до макроекономічної стабільності, відновлення інвесторської довіри та проведення структурних перетворень. Водночас ефективність такого впливу залежить від внутрішніх чинників:

політичної волі, інституційної спроможності, рівня соціального захисту та здатності уряду адаптуватися до вимог програм. Таким чином, співпраця з МВФ може бути важливим інструментом економічного оздоровлення, але вимагає відповідального і збалансованого підходу. [25, с.140]

2.3. Перспективи та прогнози розвитку Міжнародного валютного фонду

Міжнародний валютний фонд, утворений у 1944 році для забезпечення стабільності світової валютно-фінансової системи, продовжує відігравати одну з ключових ролей у глобальній економіці. Проте сучасні тенденції, що формують міжнародний економічний простір, створюють для Фонду як нові можливості, так і нові виклики. Перспективи розвитку МВФ визначаються низкою факторів: зміною розстановки економічних сил у світі, трансформацією міжнародної валютної системи, зростанням геополітичних напружень, цифровізацією фінансової сфери, а також поглибленням екологічних і соціально-економічних проблем. За нових умов МВФ повинен вдосконалювати механізми управління та переглядати стратегічні підходи до підтримки країн-членів.

Одна з ключових тенденцій, яка впливатиме на трансформацію МВФ у найближчі десятиліття є зміни в глобальному економічному плані. Впродовж XX століття головну роль у світовій економіці відігравали США та Західна Європа. Зараз дедалі більшої ваги набувають країни Азії, Африки та Латинської Америки. За деякими прогнозами, саме вони до середини XXI століття забезпечуватимуть понад 50% світового ВВП. Такий перерозподіл неминуче позначиться на структурі впливу в міжнародних інституціях, зокрема й в МВФ. У зв'язку з цим зростає потреба у перерозподілі квот та голосів у МВФ, адже сучасна система управління часто критикується за нерепрезентативність. Нездатність адаптувати структуру управління до нових економічних реалій може підірвати легітимність Фонду та спровокувати пошук альтернативних

джерел фінансування країнами Глобального Півдня. Виходячи з цього, однією з найважливіших перспектив у розвитку МВФ є модернізація системи управління. Це може бути зроблено задля збільшення ролі та впливу країн, що розвиваються. Саме ці країни є основними бенефіціарами програм макрофінансової допомоги. [15, с.110-112]

Водночас міжнародна валютна система переживає період інтенсивної трансформації. Поширення цифрових валют центральних банків (CBDC), розвиток регіональних платіжних платформ, поява глобальних фінансових технологічних компаній, а також тенденції до дедоларизації створюють новий контекст для функціонування МВФ. З огляду на це Фонд має переглянути свій підхід до моніторингу валютних операцій та стимулювати формування нових правил для регулювання цифрових фінансових активів. У майбутньому Фонд, ймовірно, стане одним з головних координаторів міжнародних зусиль із впровадження цифрових валют у глобальну економіку. МВФ уже зараз вивчає потенціал і ризики CBDC. Проте, в майбутньому, йому доведеться вирішувати також більш ширший спектр завдань: від захисту фінансових систем від кіберзагроз до узгодження цифрових стандартів, а також - створення нових правил прозорості та запобігання зловживанням у цифровому середовищі.

Зростаюча частота глобальних криз є одним із головних викликів, що визначатимуть еволюцію МВФ у найближчі часи. Пандемія COVID-19 продемонструвала світу, якою нестійкою може бути світова економіка. Також вона показала, що швидка й масштабна міжнародна допомога є надважливою. Світ побачив, що у майбутньому джерелами криз можуть стати не лише класичні фінансові загрози, а й також нові явища. Як приклад - кібератаки та кліматичні зміни. У такій ситуації функція МВФ як глобального координатора кризового реагування набиратиме ще більшої ваги. Фонд, ймовірно, розширюватиме механізми швидких кредитних ліній, оновлюватиме інструменти короткострокової підтримки, а також запроваджуватиме програми, спрямовані на запобігання фінансовим колапсам ще до їхнього виникнення.

Однією з можливих перспектив є створення системи моніторингу глобальних макрофінансових ризиків на основі технологій штучного інтелекту, що дозволить прогнозувати кризи з набагато вищою точністю. [2]

Післякризова відбудова нерозривно пов'язана з питанням боргової стабільності. Це пов'язано з тим, що масштаб відновлення значною мірою залежить від здатності держави ефективно управляти своїми борговими зобов'язаннями. Приклади останніх десятиліть - Ірак, Афганістан, Україна, країни Центральної Африки - демонструють, що МВФ відіграє вирішальну роль у підтримці держав, які постраждали від воєнних дій, політичних конфліктів або природних катастроф. У майбутньому ця функція Фонду, ймовірно, розширюватиметься. Окремий напрям може сформуватися навколо підтримки відновлення держав із пошкодженою інфраструктурою та нестабільною політичною ситуацією, де МВФ виступатиме не лише як кредитор, а й як стратегічний партнер у реконструкції економічної системи, підвищенні ефективності державного управління та формуванні сприятливого інвестиційного клімату. [7, с.54]

Важливою складовою діяльності МВФ стає також протидія глобальним екологічним викликам. Зміна клімату сьогодні визнається потужним макроекономічним ризиком: природні катастрофи руйнують інфраструктуру, спричиняють зниження врожаїв, провокують міграційні потоки та посилюють нестабільність у країнах з низьким рівнем доходів. МВФ уже включає аналіз кліматичних ризиків до оцінки макрофінансової стабільності держав, але в перспективі роль Фонду в екологічній сфері лише зростатиме. Можна очікувати, що організація розширюватиме фінансування для «зеленої» трансформації, підтримуватиме розвиток екологічно чистих технологій та стимулюватиме країни до переходу на стійкі моделі економічного зростання. Окремим напрямом діяльності може стати створення нових інструментів фінансування, орієнтованих на адаптацію до зміни клімату та зменшення екологічних ризиків.

Розвиток МВФ залежатиме також від здатності Фонду модернізувати власні кредитні інструменти. Класичні програми МВФ часто викликають критику через надто жорсткі вимоги. Такі, наприклад, як щодо бюджету та грошової політики і які можуть мати болючі соціальні наслідки. У майбутньому очікується, що Фонд більше зосереджуватиметься на програмах, які враховують соціальний контекст, а саме - підтримку вразливих груп, інвестиції в освіту, охорону здоров'я, а також зменшення нерівності. Деякі кроки у цьому напрямі вже зроблені, але логіка м'якших та гнучкіших підходів, ймовірно, лише посилюватиметься.

Однією з ключових перспектив розвитку Фонду є посилення його аналітичної функції. МВФ має значний потенціал для формування глобальних економічних прогнозів, проведення досліджень та розробки рекомендацій з питань макроекономічної політики. У майбутньому аналітична діяльність Фонду може стати ще більш впливовою: аналітика МВФ буде використовуватися урядами для розробки стратегій розвитку, а також міжнародними організаціями для визначення пріоритетів фінансування. Для реалізації цієї функції МВФ, імовірно, розширюватиме співпрацю з університетами, науковими центрами та приватними аналітичними структурами. [12, с.89]

Прогнози розвитку МВФ також мають кілька можливих сценаріїв. Оптимістичний сценарій передбачає успішне проведення реформ, інтеграцію нових економічних центрів до системи управління, розробку інноваційних інструментів фінансування та підвищення довіри з боку країн-учасниць. У цьому випадку МВФ збереже провідну роль у глобальній фінансовій архітектурі. Помірний сценарій передбачає фрагментацію міжнародної фінансової системи, посилення ролі регіональних стабілізаційних фондів та часткове розділення впливу між МВФ та новими інституціями. Негативний сценарій можливий у тому випадку, якщо МВФ не зможе вчасно пристосуватися до нових глобальних викликів. У такій ситуації Фонд ризикує

втратити довіру частини країн-учасниць своїх програм і, як наслідок, зменшити свої фінансові ресурси.

Перспективи розвитку МВФ значною мірою визначатимуться його готовністю змінюватися разом зі світовою економікою та шукати нові підходи до підтримки країн у складних умовах. Значну роль відіграватимуть реформи у сфері корпоративного управління, модернізація кредитних інструментів, розвиток механізмів цифрового регулювання та посилення аналітичної функції. Успішна адаптація МВФ до нових умов дозволить йому зберегти лідерські позиції у світовій економіці та забезпечити глобальну фінансову стабільність у період високої невизначеності. Якщо ж Фонд не здійснить необхідних реформ, на світовій арені можуть сформуватися альтернативні інститути, здатні частково замінити його функції. [50, с.150]

Табл. 2.2 Перспективи розвитку МВФ

Напрямок перспективи	Сутність та опис майбутнього розвитку
1. Реформа системи квот і голосування	- Необхідність актуалізації квот відповідно до сучасної структури світової економіки. - Зростання ролі країн Азії, Африки та Латинської Америки. - Підвищення легітимності та репрезентативності МВФ. - Можливий перерозподіл впливу на користь країн, що розвиваються.
2. Трансформація умовності програм	- Перехід від жорсткої фінансової дисципліни до гнучкіших моделей умовності. - Фокус на соціальному захисті, інклюзивності та інвестиціях у людський капітал. - Проведення реформ з урахуванням особливостей кожної країни - її соціального середовища, політичної ситуації та економічної готовності до змін.

Напрямок перспективи	Сутність та опис майбутнього розвитку
3.Покращення програм кредитування	- Створення більш дієвих механізмів для швидкої реакції на складні й непередбачувані кризи. - Розробка програм підтримки для країн, які перебувають у стані збройного конфлікту або в процесі відновлення після війни. - Зміцнення системи фінансової допомоги для подолання криз.
4. Інтеграція цифрових валют та фінтеху	- Формування глобальних стандартів регулювання цифрових валют центральних банків (CBDC). - Координація політики у сфері цифрових активів та забезпечення кібербезпеки фінансових потоків. - Оновлення моніторингових механізмів валютних операцій.
5. Реагування на глобальні кризи нового типу	- Пандемії, кібератаки, руйнування логістичних ланцюгів, воєнні конфлікти, інфляційні хвилі. - Можливе створення систем ШІ-моніторингу глобальних ризиків. - Посилення ролі МВФ як ключового антикризового стабілізаційного центру.
6. Забезпечення боргової стабільності	- Розробка нових механізмів реструктуризації боргу для країн із критичними борговими навантаженнями. - Підвищення прозорості міжнародного кредитування. - Співпраця з приватними кредиторами та регіональними банками розвитку.
7. Підтримка післякризової та поствоєнної відбудови	- Поглиблення ролі МВФ у реконструкції економік, що постраждали від воєн, катастроф чи політичних криз. - Сприяння у формуванні інституційної стійкості та інвестиційного клімату. - Формування нових довгострокових програм стабілізації.
8. Інтеграція кліматичних ризиків у діяльність МВФ	- Урахування екологічних ризиків у макрофінансовому аналізі. - Фінансові інструменти для боротьби зі зміною клімату та адаптації економік. - Підтримка переходу країн до «зеленої» економіки та екологічно чистих технологій.

Напрямок перспективи	Сутність та опис майбутнього розвитку
9. Посилення аналітичної функції МВФ	- Розвиток глобальних прогнозних моделей та економічних досліджень. - Використання аналітики МВФ для формування стратегій розвитку країн-членів. - Поглиблення співпраці з університетами та аналітичними центрами.
10. Підвищення прозорості та підзвітності	- Удосконалення комунікації з країнами-членами та громадськістю. - Відкритість процесів ухвалення рішень. - Зменшення політичної маніпулятивності навколо програм МВФ у країнах-позичальниках.
11. Посилення міжнародної координації	- Поглиблення взаємодії зі Світовим банком, ЄІБ, ЄБРР, регіональними стабілізаційними фондами. - Формування комплексних пакетів підтримки для країн. - Синхронізація стратегій розвитку та післякризової підтримки.
12. Можливі сценарії розвитку МВФ	Оптимістичний: успішні реформи, збільшення ролі країн, що розвиваються, інноваційні фінансові інструменти та збереження глобального лідерства. Помірний: зростання ролі регіональних фондів, поділ функцій між різними інституціями. Негативний: втрата авторитету через неадаптацію, відтік країн-учасниць, зменшення фінансових можливостей.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Аналіз основних напрямів фінансової діяльності МВФ показує, що Фонд є не лише кредитором, а комплексною інституцією, яка підтримує функціонування глобальної фінансової системи. Його діяльність охоплює забезпечення міжнародної ліквідності, підтримку країн із низьким доходом, реагування на кризи та зміцнення фінансової стійкості. МВФ може швидко мобілізувати великі фінансові ресурси завдяки системі квот, позиковим інструментам, а також завдяки розподілу спеціальних прав запозичення. Для

бідніших країн Фонд пропонує пільгові програми, що поєднують в собі фінансування з підтримкою розвитку інституцій. Швидкі антикризові механізми МВФ дозволяють оперативно реагувати на кризи. Це особливо було помітно було під час пандемії COVID-19 та криз окремих держав. Фонд також оцінює ризики та контролює виконання програм. Саме це допомагає йому залишатися стабільною інституцією. Окрім цього, МВФ бере активну участь у глобальних фінансових ініціативах та координації економічної політики. Водночас, інколи умови його програм можуть бути складними, оскільки інколи вони мають відчутні соціальні та політичні наслідки. Проте, поєднання фінансової підтримки, розвитку інституцій та швидких антикризових інструментів робить МВФ важливим елементом міжнародної фінансової системи.

Майбутнє МВФ багато в чому залежатиме від того, як він реагуватиме на зміни у світовій економіці. Як приклад можна навести такі пункти: зростання ролі країн, що розвиваються; дедоларизацію; цифрові трансформації у фінансовій сфері та часті глобальні кризи. Якщо ж організація не буде оновлювати квоти, яке відображатимуть б новий баланс сил, МВФ ризикує втратити свій вплив. У майбутньому МВФ відіграватиме ширшу роль у регулюванні цифрових валют, кіберризиків та нових фінансових технологій. У майбутньому МВФ приділятиме більше уваги країнам, які потребують гнучкої допомоги - зокрема тим, що мають проблеми з боргами чи відновлюються після воєнних конфліктів. Окрім того, Фонд активніше працюватиме над тим, щоб враховувати кліматичні ризики та фінансувати екологічно стійкі проекти.

РОЗДІЛ 3

СПІВПРАЦЯ УКРАЇНИ З МІЖНАРОДНИМ ВАЛЮТНИМ ФОНДОМ

3.1. Етапи взаємовідносин України та Міжнародного валютного фонду

Табл. 3.1 Етапи взаємовідносин України та МВФ

№	Етап	Період	Характеристика етапу	Ключові програми / події
1	Початковий етап співпраці	1992-1994	Вступ України до МВФ, адаптація до макроекономічної політики МВФ.	Вступ до МВФ, перші консультації Article IV
2	Антикризові програми та стабілізація	1994-1998	Зниження темпів інфляції і відновлення макроекономічної рівноваги	SBA (1994), EFF (1998)
3	Післякризове відновлення та реформи	1998-2004	Модернізація фінансової системи, скорочення ролі держави в економіці, стабілізація державних фінансів.	Програми EFF, цільові реформи в економічній політиці
4	Період політичної нестабільності	2005-2013	Часті зміни урядів, популізм, невиконання умов програм.	Антикризова підтримка в рамках програми SBA у 2008 - 2010 роках. Програма 2010 року не була завершена

5	Реформаторськ ий прорив після 2014	2014-2019	Активізація реформ: банківська, антикорупційна, дерегуляція.	EFF 2015-2019, націоналізація ПриватБанку
6	Пандемічний етап	2020-2021	Екстрена підтримка під час COVID-19.	RFI (2020), SBA (2020-2021)
7	Воєнний етап підтримки	2022-2023	Підтримка країни у період повномасштабної війни.	RFI (2022), PMB
8	Велика програма EFF	2023-2027	Стабілізація + довгострокові реформи.	EFF 2023-2027 на \$15,6 млрд
9	Післявоєнна відбудова (очікувано)	2025-2030	Структурні реформи, модернізація та відбудова.	Розробка нових фінансових інструментів МВФ, орієнтованих на потреби країн, які перебувають у стані післявоєнного конфлікту

З часу здобуття незалежності, МВФ був постійним економічним партнером України і ця взаємодія суттєво впливала на напрям її економічного розвитку. Упродовж усього періоду незалежності МВФ залишався для України не лише кредитором, а й ключовим стратегічним партнером, який надавав макрофінансову підтримку у періоди глибоких економічних криз, сприяв розбудові сучасних економічних інституцій, формував рамки монетарної та бюджетної політики і відігравав роль каталізатора реформ. Еволюція цих взаємовідносин охоплює кілька етапів, кожен з яких відзначався власними кризами, трансформаціями, складнощами, політичними змінами та успіхами. Розгляд цих етапів дозволяє оцінити, яку роль відіграв МВФ у формуванні

української економічної моделі, як змінювалися його пріоритети та підходи і які уроки можна винести з понад тридцятилітньої співпраці. [27]

Початок взаємовідносин України з МВФ збігся з одним із найважчих економічних періодів у новітній історії держави. Розпад СРСР у 1991 році зруйнував єдину планову економічну систему, а економіка України, яка була інтегрована у союзний виробничий комплекс, опинилася практично без інституційних основ. На початку 1990-х в Україні відбувся обвальний спад ВВП (за різними оцінками - понад 60% у 1991-1999 рр.), який супроводжувався гіперінфляцією, не виплатами зарплат, руйнуванням фінансових зв'язків та відсутністю ефективної грошово-кредитної політики. У цих умовах звернення до МВФ стало не добровільним вибором, а необхідністю, зумовленою потребою стабілізації і зовнішньої підтримки. У 1992 році Україна офіційно стала членом МВФ, отримавши доступ до кредитних ресурсів та консультативної допомоги. Уже у 1994 році була укладена перша угода, спрямована на приборкання гіперінфляції, скорочення бюджетного дефіциту та формування основ незалежної монетарної політики. [14]

Саме завдяки співпраці з МВФ Україна змогла розпочати процес створення власної валюти - гривні, яку було введено в обіг у 1996 році. Технічні консультації, аналітична підтримка і макрофінансова стабілізація стали основою для одного з ключових державотворчих актів. МВФ також вимагав усунення монетарного фінансування бюджетного дефіциту, що було однією з причин гіперінфляції. У середині 1990-х років Фонд акцентував увагу на лібералізації цін, приватизації та формуванні ринкових механізмів. Однак політична неспроможність урядів реалізувати реформи робила виконання програм складним. Тим не менш, співпраця у цей період дозволила закласти фундамент грошово-кредитної стабільності, запровадити багатовалютний режим, а згодом - режим поступового зміцнення гривні. [28]

Кінець 1990-х років став другим етапом взаємодії між Україною та МВФ. У 1998 році світ зіткнувся з фінансовою кризою, яка почалася в Південно-

Східній Азії, поширилася на Росію і вдарила по Україні. Девальвація гривні, втрата резервів і масові банківські банкрутства вимагали термінової зовнішньої підтримки. МВФ надав кредити, що дали можливість стабілізувати валютний ринок, уникнути дефолту та зберегти контрольованість фінансової системи. У відповідь Фонд очікував від України запуску структурних реформ:

- посилення банківського нагляду;
- демонополізації ринку;
- реформування енергетичного сектору;
- підвищення прозорості бюджетної системи.

Саме у цей період розпочалися перші масштабні спроби приватизації, модернізації податкової системи та підвищення бюджетної дисципліни. У 2000-х роках, коли в Україні почалося економічне зростання, МВФ на певний час відійшов на другий план, але залишався важливим партнером у питаннях аналізу ризиків та оцінки макроекономічної політики. [38, с. 301]

Третій важливий етап взаємовідносин розпочався у 2008 році, коли глобальна фінансова криза охопила більшість країн світу. Україна виявилась однією з найбільш вразливих економік через високий рівень зовнішньої заборгованості, девальваційний тиск, слабкість банківської системи і сировинну залежність. У жовтні 2008 року МВФ затвердив для України найбільшу на той час програму. Виділені ресурси дозволили стабілізувати національну валюту, сформувати резерви Національного банку, здійснити докапіталізацію окремих банків та уникнути системного колапсу. Проте програма наštтовхнулася на політичні суперечності, що призвело до невиконання частини умов та зупинки деяких траншів. Незважаючи на складності, МВФ продемонстрував готовність підтримувати Україну у періоди нестабільності, а світові партнери сприймали програми МВФ як підтвердження серйозності намірів України проводити реформи.

Наступний, четвертий етап співпраці розпочався після драматичних подій 2014 року - анексії Криму, початку війни на Донбасі та однієї з найглибших

економічних криз в історії сучасної України. У березні 2015 року було затверджено програму EFF - розширений механізм фінансування, спрямований на довгострокову стабілізацію та структурну трансформацію економіки. Програма включала очищення банківської системи, реформу Національного банку, перехід до режиму інфляційного таргетування, підвищення тарифів в енергетичному секторі з одночасним запровадженням механізмів соціального захисту, боротьбу з корупцією, реформу державних фінансів та підвищення ефективності управління державними виробництвами. Саме в цей період МВФ став одним із головних джерел підтримки для збереження економічної рівноваги. Саме завдяки реформам, які були реалізовані під тиском МВФ, Україні вдалося відновити довіру інвесторів, стабілізувати курс гривні і повернути країну на шлях економічного зростання у 2016 - 2018 роках.

П'ятим етапом співпраці стала співпраця України з МВФ під час пандемії COVID-19. Світова економіка переживала дуже серйозну кризу. Ця криза змушувала уряди різних країн шукати ресурси для соціальної підтримки населення та допомоги бізнесу. У 2020 році Фонд схвалив нову програму для України. Ця програма дозволила покрити найнеобхідніші бюджетні витрати, стабілізувати фінансову систему та запобігти глибокій економічній кризі. Вона тривала недовго, але стала важливою підтримкою у надзвичайно складний для України період.

Теперішній етап взаємодії України та МВФ проходить в умовах викликів, які є безпрецедентними. Повномасштабна війна, яка була розв'язана Росією у 2022 році, завдала українській економіці серйозних втрат. Вони є надскладними для сучасної Європи. У цей критичний момент МВФ став одним із перших, який надав Україні екстрену фінансову допомогу. У 2023 році було схвалено чотирирічну програму EFF, яка спрямована на стабілізацію економіки під час війни та підготовку до повоєнного відновлення. Ця програма охоплює низку ключових напрямків. Серед цих напрямків є контроль за макропоказниками, координація міжнародної підтримки, боротьба з корупцією,

реформа державних фінансів, модернізація енергетики та поглиблення економічної інтеграції з ЄС. МВФ фактично став центром координації макрофінансової допомоги Україні з боку G7, ЄС, Світового банку та інших партнерів. [43, с.150-151]

Оцінюючи всі етапи взаємовідносин України та МВФ, можна стверджувати, що роль Фонду була визначальною у формуванні економічної стабільності та фінансової архітектури держави. МВФ сприяв створенню сучасної банківської системи, незалежного Національного банку, запровадженню важливих реформ, зміцненню бюджетної системи, відкриття валютного ринку та встановлення зрозумілих правил для економічної політики. Попри те, що частина програм завершувалась не повністю, взаємодія з МВФ мала довгостроковий та позитивний вплив на інституційний розвиток країни. Водночас співпраця з Фондом завжди була складною: соціально чутливі реформи, політичні конфлікти всередині країни, недовіра частини населення або електоральні цикли часто впливали на хід виконання програм. Проте в усі критичні періоди - 1990-ті, 2008-й, 2014-й, 2020-й і 2022-й роки - МВФ залишався тим інститутом, який надавав Україні макрофінансову «подушку безпеки» та підтримував життєво важливі реформи. [1, с.4-5]

Сьогодні співпраця України з МВФ перебуває в новій фазі, що визначатиме характер економічної політики на багато років вперед. Майбутні відносини будуть залежати від успіху післявоєнного відновлення, темпів реформ, інтеграції в ЄС і здатності України утримувати макрофінансову стабільність. Проте вже зараз зрозуміло, що Міжнародний валютний фонд залишатиметься ключовим стратегічним партнером, без якого неможливо уявити відновлення економіки, залучення інвестицій та відбудову інститутів державного управління. [35]

3.2. Вплив програм Міжнародного валютного фонду на макроекономічну стабільність України

Вплив програм Міжнародного валютного фонду на макроекономічну стабільність України є однією з найскладніших, найглибших і водночас ключових тем у дослідженні економічного розвитку нашої держави. Співпраця з МВФ супроводжує Україну практично з перших років незалежності й стала невід'ємним чинником формування економічної політики. Протягом трьох десятиліть МВФ впливав на динаміку інфляції, бюджетний дефіцит, платіжний баланс, валютний курс, боргову стійкість, монетарну політику та фінансову систему. Жоден інший міжнародний інститут не мав такого системного та довгострокового впливу на макроекономічну траєкторію України. Тому дослідження ролі МВФ у стабілізації української економіки є критично важливим для розуміння як минулих, так і майбутніх процесів.

На момент приєднання України до МВФ у 1992 році економіка перебувала у стані глибокої кризи. Відмова від планово-централізованої системи не супроводжувалася достатньою інституційною підготовкою, а розрив економічних зв'язків СРСР спричинив швидке падіння виробництва. У 1993 році інфляція перевищила 10 000% на рік, бюджетний дефіцит був неконтрольованим, валютна система не існувала як така, а грошовий обіг базувався на тимчасовому купоно-карбованці. Саме тоді програми МВФ стали першим зовнішнім «якорем» стабільності. Фонд не лише надав Україні перші кредити, але й фактично визначив напрям стабілізаційної політики: зниження бюджетного дефіциту, формування незалежного центрального банку, контроль грошової емісії, лібералізація цін. У 1996 році завдяки комплексним заходам, розробленим за участю МВФ, Україні вдалося запровадити гривню, а гіперінфляція була приборкана. Це був перший великий доказ того, що

співпраця з МВФ здатна впливати на фундаментальні процеси макрофінансової стабільності. [46]

Другий важливий період впливу МВФ припадає на кінець 1990-х років, коли Україна зіткнулася з кризою 1998 року, спричиненою фінансовим колапсом у Росії. В умовах швидкого відтоку капіталу та девальваційного тиску МВФ забезпечив стабілізаційний ресурс, що дозволив стримати паніку на валютному ринку. Програми МВФ у цей період підштовхнули Україну до структурних перетворень: реформування бюджетного процесу, модернізації банківського регулювання, створення системи державного боргового управління. Саме тоді почали формуватися підвалини боргової політики, що дозволила Україні у подальшому уникати дефолтів, окрім реструктуризації 2000 року, яка, однак, пройшла контрольовано. Можна стверджувати, що у 1998-2000 роках МВФ відіграв роль стабілізатора, завдяки якому вдалося уникнути глибшої фінансової дестабілізації.

Особливо значним вплив МВФ виявився, коли скінчилась світова фінансова криза 2008 року. Україна стала однією з найбільш постраждалих країн Європи: ВВП у 2009 році скоротився майже на 15%, курс гривні девальвував приблизно на 40%, а банківська система зіткнулася із кризою ліквідності. У цих умовах МВФ надав одні з найбільших у своїй історії кредитів Україні, що дозволило стабілізувати валютний ринок та зберегти функціонування банківської системи. Програма 2008 року вплинула не лише на короткострокову стабілізацію, а й на подальші реформи: зменшення дефіциту бюджету, запровадження більш гнучкого валютного курсу, посилення банківського нагляду. Проте політичні конфлікти призвели до часткового невиконання умов програми, що згодом негативно позначилося на макрофінансовій стабільності в наступні роки.

Найглибший та наймасштабніший вплив МВФ на економіку України спостерігається після 2014 року. Анексія Криму та війна на Донбасі спричинили різке погіршення економічної ситуації: ВВП упав на 16% за два роки,

інфляція зросла до 43%, гривня девальвувала більш ніж утричі. У цих умовах роль МВФ стала визначальною: без фінансової підтримки Фонду Україна фактично була б приречена на дефолт. Програма EFF 2015 року стала фундаментом макрофінансової стабілізації. Одним із головних напрямів впливу МВФ став банківський сектор: очищення системи від неплатоспроможних банків, ліквідація понад 90 установ, націоналізація ПриватБанку, запровадження нових правил капіталізації та формування системи гарантування вкладів. Ці дії хоч і були болючими, але згодом забезпечили стабільність фінансової системи і стали одними з найуспішніших реформ того періоду. [41]

Монетарна політика також зазнала глибокого впливу з боку МВФ. НБУ перейшов до режиму інфляційного таргетування, запровадив гнучкий курс гривні та обмежив пряме кредитування бюджету. Це суттєво підвищило довіру до центрального банку, стабілізувало інфляційні очікування та дозволило Україні перейти до сучасної моделі грошово-кредитної політики. Хоча окремі заходи були соціально болючими, вони дозволили стабілізувати фінансову систему і зменшити дисбаланси, які накопичувалися роками. [10]

У період пандемії COVID-19 роль МВФ знову стала критичною. Україна зіткнулася із падінням доходів бюджету, збільшенням соціальних видатків і ризиками економічного занепаду. МВФ оперативно надав програму Stand-by, яка дозволила підтримати бюджет, фінансувати медичну систему та уникнути дефіциту платіжного балансу. Хоча вплив МВФ у цей період не мав глибокого структурного характеру, але його підтримка була критично важливою для утримання макрофінансової стабільності. Без неї країна могла б опинитися на межі серйозної кризи. [8, с.16]

З початком повномасштабного вторгнення у 2022 році ситуація в Україні різко загострилася. Саме в цей період допомога МВФ стала особливо важливою. Економіка в країні скоротилась на третину, дефіцит бюджету сягнув історичного максимуму, а потреби у фінансовій підтримці зросли до

безпрецедентного рівня. У цих умовах МВФ надав екстрене фінансування, а у 2023 році затвердив чотирирічну програму EFF, яка стала першою в історії Фонду програмою для країни, що веде масштабну війну. Її значення полягає не лише в наданні коштів, але в забезпеченні передбачуваності бюджетної політики, координації міжнародної допомоги, контролі інфляції та виконанні структурних реформ у сфері управління державними фінансами, антикорупційних інституцій, енергетичної безпеки та банківського сектору. Програма МВФ стала «рамкою стабільності» для всієї фінансової системи України: без неї країна не могла б отримати міжнародну багатомільярдну допомогу, а бюджет держави був би повністю паралізований. [11, с. 33-34]

Загалом вплив програм МВФ на макроекономічну стабільність України проявляється у кількох ключових вимірах. Співпраця з МВФ позитивно впливала на фінансову стабільність. Зокрема, вдалося взяти під контроль інфляцію в країні. Другий вимір - це стабільність гривні. Підтримка МВФ дозволяла уникнути різких девальвацій, що могли б призвести до втрати заощаджень та дестабілізації економіки. Третім виміром є стабілізація бюджету. У деяких випадках політика МВФ іноді передбачала непопулярні заходи, але саме вони дозволяли зменшувати дефіцит та уникати боргових криз. Четвертий вимір - формування стабільної банківської системи: після 2014 року її практично перебудували заново. П'ятий важливий вимір - зростання інвестиційної привабливості. Участь у програмах МВФ часто сприймається інвесторами як сигнал того, що країна дотримується курсу реформ і має підтримку міжнародних партнерів. Попри критику, співпраця з МВФ залишається важливим інструментом для країн з нестабільними інституціями та вразливою фінансовою системою. Якщо розглядати випадки України, то кожна співпраця з Фондом у підсумку посилювала здатність економіки витримувати кризи. Навіть якщо програми не завжди проходили гладко, у довгостроковій перспективі вони допомагали зміцнити економіку.

Отже, можна зробити висновок, що вплив МВФ на макрофінансову стабільність України був не лише значним, а й також комплексним, оскільки він охоплював багато сфер і мав довготривалий ефект. Від приборкання гіперінфляції у 1990-х роках до стабілізації у період війни 2022-2025 років - МВФ був і залишається головним зовнішнім стабілізуючим фактором для української економіки. Його програми впливали на всі основні сфери, формуючи як короткострокову стійкість, так і довгострокові інституційні зміни. У майбутньому роль МВФ у післявоєнному відновленні України лише зростатиме, адже саме зовнішня підтримка стане основою для реконструкції економіки та повернення України на траєкторію сталого розвитку. [18, с. 40-41]

3.3. Проблеми та перспективи подальшої співпраці України з Міжнародного валютного фонду

Проблеми та перспективи подальшої співпраці України з Міжнародним валютним фондом є одними з ключових питань сучасного економічного дискурсу, оскільки роль МВФ у забезпеченні макрофінансової стійкості України не можна переоцінити. На тлі повномасштабної війни, масштабних руйнувань економіки, зростання бюджетних потреб та структурних дисбалансів ця співпраця набуває не лише фінансового, а й стратегічного характеру. Водночас співпраця супроводжується низкою труднощів, які обумовлені як внутрішніми особливостями української економіки та політичної системи, так і загальносвітовими тенденціями в еволюції функцій МВФ. З іншого боку, перспектива продовження взаємодії є визначальною для майбутнього України, оскільки доступ до ресурсів Фонду впливає на кредитний імідж держави, можливість залучення допомоги інших донорів і загальну траєкторію економічних реформ.

Насамперед варто враховувати, що проблеми взаємодії з МВФ значною мірою пов'язані зі структурними особливостями української економіки, яка

після 1991 року так і не змогла повністю позбутися «трансформаційної спадщини». Незбалансована модель розвитку, домінування сировинного експорту, слабкий банківський нагляд, недосконалість бюджетного планування, корупція, політична фрагментованість - усі ці фактори регулярно ставали на заваді виконанню програм МВФ. Однією з найважливіших проблем традиційно була нестабільність політичної волі: уряди часто змінювалися, а з ними - підходи до економічної політики. Багато реформ залишалися незавершеними. Саме це створювало недовіру з боку Фонду, а також призводило до призупинення програм. [40]

Окреме місце серед проблем посідає невиконання умов програм. МВФ наполягає на системних змінах. Ці зміни мають забезпечити довгострокову стійкість економіки. Серед них можна виділити реформу судової системи та антикорупційних інституцій, також пенсійну реформу і реформу енергетичного сектору. Однак через політичний опір, корпоративні інтереси та суспільну чутливість окремі реформи реалізуються повільно або частково. Наприклад, енергетична реформа, яка передбачає ринкове ціноутворення, викликала значний спротив населення через підвищення тарифів; така реакція часто створює для уряду дилему між економічною доцільністю та соціальною стабільністю. У свою чергу, МВФ вважає ці реформи ключовими елементами макрофінансової стійкості. [31]

Ще однією проблемою для співпраці є складність прогнозування економічної динаміки в умовах війни. Фонд традиційно опирається на макроекономічні моделі, які передбачають певну стабільність середовища та наявність історичних тенденцій. Однак українська економіка у 2022-2025 роках характеризується радикальною невизначеністю, що створює об'єктивні труднощі для виконання кількісних критеріїв програм. Військові ризики, ракетні атаки, руйнування інфраструктури, зміни логістики, бюджетні шоки - усе це призводить до необхідності частих переглядів макроекономічних прогнозів, а інколи й тимчасового невиконання окремих умов. [34]

Проблеми співпраці також пов'язані з борговим навантаженням. Україна входить у фазу післявоєнної реконструкції з високим обсягом боргу, значною частиною якого є офіційні кредити, включно з кредитами МВФ. Програми Фонду передбачають досягнення боргової стійкості, однак у воєнних умовах забезпечення цієї стійкості є складним: бюджетні потреби перевищують доходи, значна частина видатків спрямовується на оборону, а економічна активність знижується. Це створює напруження між вимогами МВФ і реальними можливостями України. [9]

Водночас в українському суспільстві періодично з'являється критика МВФ. Частина громадян сприймає його вимоги як «надмірні» або такі, що суперечать національним інтересам. Подекуди МВФ стає інструментом політичних маніпуляцій. Це створює додаткові комунікаційні проблеми. Причина полягає в тому, що населення не завжди розуміє зв'язок між умовами МВФ та довгостроковою економічною стабільністю.

Не зважаючи на деякі проблеми, все ж перспективи співпраці України з МВФ залишаються позитивними. Під час війни Фонд має критично важливу роль. Він виступає джерелом стабільної фінансової допомоги для українського бюджету. Програма EFF 2023-2027 років є унікальною за своїм дизайном: вона поєднує короткострокові заходи макрофінансової стабілізації з довгостроковими структурними реформами, необхідними для майбутньої інтеграції України у європейські та глобальні ринки. Окрім того, співпраця з МВФ забезпечує так званий «ефект каталізатора»: наявність програми з Фондом дозволяє Україні залучати десятки мільярдів доларів допомоги від інших партнерів - ЄС, країн G7, Світового банку та міжнародних інституцій. [33]

Перспективи подальшої взаємодії також пов'язані з тим, що МВФ дедалі активніше адаптується до умов країн, які перебувають у війні або постконфліктній реконструкції. Це дає Україні більше гнучкості, ніж у попередні роки. Одним із важливих перспективних напрямів є оптимізація

умовності - Фонд може розширювати соціальні параметри реформ, адаптувати методологію підрахунку боргової стійкості до післявоєнних реалій, а також враховувати особливості відбудови критичної інфраструктури.

Важливим напрямом перспектив співпраці є подальше зміцнення незалежності НБУ, продовження антикорупційної реформи, відбудова енергетичної системи, модернізація державних фінансів, підвищення ефективності державних підприємств та інтеграція України у ринки ЄС.

Загалом, співпраця України з МВФ має подвійний характер: вона водночас складна й незамінна. У короткостроковій перспективі головними викликами залишаються невизначеність війни, складність прогнозування, соціальна чутливість реформ і високі бюджетні потреби. Проте у довгостроковій перспективі МВФ залишається ключовим партнером, без якого відбудова, фінансова стабільність та модернізація української економіки були б значно складнішими. [32]

Подальша співпраця України з Міжнародним валютним фондом це та тема, яка викликає багато дискусій. Вона також є важливим питанням як для економістів, так і для державної політики в цілому. На відміну від більшості країн, що зверталися до МВФ у конкретні періоди економічної нестабільності, Україна майже постійно перебуває у ситуації потреби в зовнішній фінансовій підтримці, що обумовлено як спадщиною трансформаційного періоду, так і структурними диспропорціями сучасної економіки. Це робить українсько-фондові взаємовідносини довготривалими, багатошаровими та часто складними, а майбутні перспективи - неоднозначними і залежними від широкого спектра економічних, соціальних, політичних та геополітичних чинників.

Серед головних проблем співпраці України з МВФ дослідники найчастіше виокремлюють низьку стійкість економічної системи, що підсилює залежність країни від зовнішнього фінансування. Протягом усіх років незалежності державний бюджет залишався структурно дефіцитним, а його

балансування здійснювалося за рахунок запозичень. Значна частина цих запозичень формувалася саме в межах програм МВФ або на їх основі, оскільки наявність діючої програми часто є обов'язковою умовою для отримання фінансової допомоги від ЄС, Світового банку, урядів країн-партнерів та приватних інвесторів. Однією з ключових проблем є те, що макрофінансова залежність від зовнішніх кредиторів знижує можливість формування незалежної економічної політики, а також робить країну вразливою до зовнішніх шоків, змін кон'юнктури та політичної волі міжнародних партнерів.

Другою системною проблемою є невиконання або несвоєчасне виконання Україною умов програм МВФ. Протягом трьох десятиліть значна частина домовленостей виконувалася частково або відкладалася через політичні конфлікти, парламентську нестабільність, зміну урядів, соціальний спротив чи вплив олігархічних груп. Умови МВФ традиційно передбачають глибокі структурні та інституційні перетворення - реформу енергетичного сектору, приватизацію, дерегуляцію, зміцнення антикорупційних інституцій, реформування державного управління. Багато з цих реформ є економічно обґрунтованими, але політично вкрай складними. Співпраця з МВФ в Україні досить часто опиняється в центрі політичних дискусій. Через недовіру до влади й загальну соціальну напругу реформи, які пропонуються Фондом, нерідко сприймаються не як економічна потреба, а як політичне питання, що ускладнює їх реалізацію.

Однією з головних проблем у співпраці з МВФ є реакція людей на «непопулярні» заходи. Наприклад, підвищення тарифів, урізання видатків чи реформу державного сектора. Часто вони викликають протест або недовіру, а особливо, коли немає якісної комунікації та механізмів підтримки вразливих груп. Наразі в Україні й досі не сформовані сильні інституції, які могли б ефективно згладжувати ці ризики. Це призводить до того, що реформам чиниться опір, а населення нерідко розглядає їх як «нав'язані зовні», а не як необхідні для розвитку країни. Відтак проблемою співпраці є не стільки зміст

рекомендацій МВФ, скільки їх адаптація до українського контексту, комунікація та соціальне супроводження.

Четвертою важливою проблемою є інституційна слабкість державного управління, що виявляється у недостатньому рівні реалізації реформ, низькій координації між органами влади, частих змінах законодавства та персонального складу уряду. МВФ потребує передбачуваності, послідовності та системності. Тут можна визначити, що українська політична система часто характеризується нестабільністю. Особливо критично це проявлялося у періоди, коли уряди змінювалися кілька разів на рік, а парламентська більшість була нестійкою. У таких умовах досягнення довгострокових цілей реформ фактично ставало неможливим, а програми МВФ переривалися або заморожувалися. Проте навіть у цих умовах Фонд намагався адаптувати свою співпрацю, усвідомлюючи внутрішньополітичні виклики України. [24, с.236-237]

П'ятою проблемою є специфічний режим зовнішніх викликів, у якому перебуває Україна. Жодна інша країна світу, окрім Ізраїлю, не співпрацювала з МВФ у режимі довготривалої та масштабної війни з ядерною державою. Війна створює унікальні ризики для фінансової системи: скорочується податкова база, зростають оборонні видатки, порушуються логістичні ланцюги, руйнуються підприємства та інфраструктура. У таких умовах традиційні інструменти МВФ - фіскальна консолідація, структурні реформи, бюджетна дисципліна - стикаються з об'єктивними межами виконання. Через це частина умов програм МВФ у воєнний час потребує адаптації до реалій надзвичайної ситуації. Власне, новітня чотирирічна програма EFF 2023 року є прикладом такої адаптації, оскільки вона передбачає дворівневий підхід: короткострокову стабілізацію у період активних бойових дій та довгострокові структурні реформи, які мають реалізовуватися після перемоги. [11, с.34-35]

Попри існування ряду проблем, перспективи подальшої співпраці України з МВФ залишаються надзвичайно важливими й потенційно позитивними, хоча їх реалізація залежить від низки умов. Одним із ключових

факторів є те, що МВФ традиційно виступає як гарант макрофінансової стабільності та головний орієнтир для інших міжнародних партнерів. Наявність програми з МВФ майже автоматично підвищує кредитоспроможність України на міжнародних ринках, відкриває можливості для отримання грантів і позик від ЄС, урядів провідних країн світу, МБРР, ЄБРР та інших організацій.

Важливою перспективою є також продовження інституційних реформ, які МВФ підтримує з 2014 року. Йдеться насамперед про реформу фінансового сектору, підвищення незалежності центрального банку, удосконалення управління державними фінансами, зміцнення антикорупційної політики, реформування судової системи та дерегуляцію бізнесу. Ці реформи є не лише умовами програм МВФ, але й ключовими елементами європейської інтеграції України. Отже, співпраця з МВФ і теперішній євроінтеграційний курс України тісно пов'язані між собою та взаємно підсилюють ефективність один одного.

Перспективним напрямком є й те, що МВФ може в майбутньому запропонувати Україні нові формати підтримки, які адаптовані до країн, які відбудовуються після війни. Зважаючи на масштаби руйнувань в Україні, Фонд уже працює над новими підходами до підтримки держав у післяконфліктний період. Йдеться про можливість довших та більш гнучких програм, дещо м'якіші вимоги до контролю, подовжені строки погашення кредитів й комбіновані моделі фінансування, тобто коли кредити поєднуються з грантами. Україна має можливість стати першою країною, для якої такі механізми будуть апробовані, що може задати новий стандарт у світовій практиці.

Нарешті, перспективи співпраці залежать від спроможності України забезпечити прозоре, ефективне та неполітизоване управління реформами. Якщо реформи будуть послідовно проводитися, співпраця з МВФ стане не інструментом виживання, а механізмом стабільного розвитку. [13]

Попри стратегічну важливість співпраці України з МВФ, сучасні взаємовідносини між країною та Фондом характеризуються низкою структурних і системних проблем, які мають як внутрішній, так і зовнішній

характер. Ці проблеми визначають складність реалізації програм, впливають на швидкість проведення реформ, а також формують суспільне ставлення до МВФ. Однак одночасно з цим вони створюють підґрунтя для подальшого вдосконалення механізмів взаємодії, відкриваючи можливості для системної модернізації економічної політики України та підвищення ефективності міжнародної підтримки.

Найбільшою перешкодою у співпраці між Україною та МВФ є те, що політична ситуація в країні час від часу є нестабільною. Країна вже багато років перебуває у процесі глибоких політичних змін. Вони супроводжуються частою зміною урядів, непослідовністю політичних рішень і гострою конкуренцією між політичними силами. Кожна нова політична конфігурація вносить корективи у взаємодію з міжнародними партнерами, змінює акценти економічної політики, а інколи - і підхід до виконання зобов'язань перед МВФ. Це призводить до репутаційних ризиків, адже відсутність впевненості у стабільності реформ змушує МВФ більш обережніше формувати свої програми співпраці з Україною. Показовим є досвід 2008-2013 років, коли постійні політичні суперечки перешкоджали виконанню умов програм, що призводило до заморожування траншів та частих переглядів домовленостей. [29]

Не менш серйозною проблемою є інституційна слабкість ключових державних органів, відповідальних за реалізацію економічних реформ. Йдеться про недостатню координацію між міністерствами, брак аналітичних ресурсів, низьку ефективність державного менеджменту, а також вплив груп інтересів, що можуть перешкоджати ухваленню необхідних рішень. Така ситуація ускладнює виконання структурних "маяків" МВФ і спричиняє затримки у реалізації реформ. Наприклад, банківська реформа, запущена після 2014 року, вимагала значних зусиль, координації та опору впливам різних фінансово-промислових груп. Проте успішність цієї реформи довела, що за умов наявності політичної волі та технічної підтримки МВФ інституційні перешкоди можуть бути подолані.

До кола проблем також належить високий рівень корупції та олігархічного впливу, який багато років залишався системною вадою українського економічного середовища. МВФ неодноразово наголошував, що повноцінне функціонування ринкової економіки в Україні неможливе без реформування судової системи, забезпечення незалежності антикорупційних органів та зменшення економічної влади великих монополій. Однак реальні темпи боротьби з корупцією і судової реформи тривалий час відставали від очікувань. Цей фактор також уповільнював надання фінансової допомоги. Зокрема, питання незалежності НАБУ, Вищого антикорупційного суду, корпоративного управління державних підприємств - регулярно піднімалися у контексті програм МВФ. Водночас ці ж програми створювали імпульс для просування важливих реформ у сфері державного управління. [37, с.16-17]

Суттєвим викликом залишається структура української економіки, яка досі характеризується високою залежністю від сировинних ринків, низькою продуктивністю праці та недостатньою диверсифікацією. У таких умовах МВФ змушений зосереджувати увагу на підтримці макрофінансової стабільності, тоді як структурні зміни потребують довготривалого періоду та значних ресурсів. Економічні шоки від воєнних дій, пандемії або зовнішньої кон'юнктури посилюються через відсутність сучасних високотехнологічних кластерів та інноваційних галузей, що робить економіку більш вразливою. Наразі у програмах МВФ акцент робиться на переході до стійкого економічного зростання, але досягнення такої моделі можливе лише за умови комплексної державної стратегії, достатніх інвестицій і часу для поступових змін.

Окремої уваги потребує й те, як українське суспільство бачить співпрацю з МВФ. Для багатьох українців МВФ асоціюється з непопулярними рішеннями. Наприклад, тут можна зазначити підвищення тарифів, зменшення державних витрат чи реформування пенсійної системи у контексті поступового підвищення пенсійного віку. Це створює комунікаційні та політичні виклики, оскільки частина реформ, передбачених програмами, має соціальну ціну. В

умовах війни питання соціального захисту стає ще більш чутливим, що вимагає врахування з боку МВФ соціально орієнтованих підходів у формуванні програм. Проте водночас саме ті країни, які дотримувалися рекомендацій Фонду, у довгостроковій перспективі отримували макроекономічні переваги: нижчу інфляцію, прогнозовану бюджетну політику, доступ до міжнародних ринків капіталу. [38, с.300-301]

Попри всі ці проблеми, перспективи подальшої співпраці України з МВФ залишаються надзвичайно важливими і багатовимірними. По-перше, МВФ залишається головним партнером України у забезпеченні макрофінансової стабільності в умовах війни. Жодна інша інституція у світі не має такого обсягу фінансових ресурсів і такого досвіду роботи з країнами, що перебувають у кризових або постконфліктних ситуаціях. Підтримка МВФ є ключовим елементом довіри для Європейського Союзу, країн Великої сімки, Світового банку та інших міжнародних партнерів. Вона фактично слугує гарантією того, що макроекономічна політика України залишається прогнозованою і відповідальною.

По-друге, сучасні програми МВФ для України мають подвійний характер: стабілізаційний і трансформаційний. З одного боку, вони спрямовані на забезпечення фінансування бюджету, підтримку курсової стабільності та утримання контрольованих темпів інфляції. З іншого - вони підштовхують Україну до реалізації фундаментальних реформ, спрямованих на побудову сучасної економічної системи. Серед перспективних напрямів такої співпраці можна виділити подальший розвиток антикорупційної інфраструктури, реформу судової системи, модернізацію енергетичного сектора та підвищення ефективності управління державними фінансами.

По-третє, співпраця з МВФ сприятиме підготовці економіки України до інтеграції в Європейський Союз. ЄС приділяє значну увагу макрофінансовій стабільності, боротьбі з корупцією, ринковому регулюванню та прозорості інституцій - усім тим напрямом, що традиційно входять у фокус програм МВФ.

Таким чином, реалізація рекомендацій Фонду є не лише вимогою міжнародних партнерів, але й важливим інструментом адаптації економіки України до європейських стандартів. [25, с.140-142]

Ще одним важливим перспективним напрямом є можливість поглиблення співпраці у сфері післявоєнної відбудови. Відновлення економіки України потребуватиме величезних інвестицій, яких держава самотійно забезпечити не зможе. У такій ситуації МВФ може відігравати роль координатора міжнародної фінансової допомоги, забезпечуючи синхронізацію дій донорів, проведення економічних оцінок, визначення пріоритетів інвестування та формування довгострокових програм для подальшого розвитку країни. За таких умов МВФ є не лише на джерелом фінансування, а й на важливим стратегічним партнером. Саме Фонд може надати комплексні рішення і забезпечити фінансові ресурси, а також глибоку консультаційну підтримку.

Подальші перспективи співпраці зумовлені тим, що МВФ періодично оновлює свої інструменти та адаптує свою політику до сучасних умов. Сьогодні Фонд приділяє особливу увагу кліматичній безпеці, цифровізації фінансових систем, сталому розвитку та питанням соціальної справедливості, тобто усім напрямам, які є важливими для України. Це створює підґрунтя для нових моделей взаємодії, що виходять за межі простої кредитної підтримки й охоплюють технічну допомогу, консультації, стратегічну експертизу та аналітичні прогнози.

Отже, проблеми та перспективи подальшої взаємодії України з МВФ утворюють складний, але логічно пов'язаний контекст, у якому наявні виклики одночасно можуть відкрити і нові можливості. Існуючі перешкоди - політична нестабільність, інституційна слабкість, корупція та структурні диспропорції - створюють значні труднощі у виконанні програм МВФ. Однак усі вони одночасно виступають каталізаторами реформ, push-факторами, що стимулюють державу до модернізації політики, перегляду стратегій та зміцнення інституцій. [49, с.218-219]

Табл.3.3 Проблеми та перспективи співпраці України з МВФ

№	Показник	Період (дата)	Значення	Як це пов'язано з текстом
1	Падіння реального ВВП України у перший рік повномасштабної війни	2022 р.	приблизно - 29 % до попередньо го року	Підтверджує масштаб економічного шоку та руйнувань, про які йдеться в тексті, і пояснює, чому співпраця з МВФ стала стратегічною.
2	Відновлення реального ВВП після шокового падіння	2023 р.	близько +5- 5,5 %	Показує, що відбувається часткове відновлення, але з низької бази - економіка залишається вразливою, що підсилює аргумент про невизначеність і потребу у зовнішній підтримці.
3	Держборг як частка ВВП (до війни)	2021 р.	орієнтовно ~50 % ВВП	Дає точку відліку: до повномасштабної війни боргове навантаження було нижчим, а отже, воєнні умови суттєво погіршили боргову стійкість, як ти зазначаєш.
4	Держборг як частка ВВП	2025 р.	понад 100 % ВВП (приблизно	Прямо підкріплює тезу про високе боргове навантаження та ризики

	(після початку війни, прогноз)		до 110 % за оцінками МВФ)	боргової стійкості в умовах війни й післявоєнної реконструкції.
5	Обсяг чинної чотирирічної програми МВФ (EFF 2023-2027)	Затверджена 2023 р.	≈ 15-16 млрд дол. США	Підтверджує, що EFF - ключовий інструмент макрофінансової підтримки, про який ти пишеш як про «унікальний за дизайном».
6	Загальний обсяг міжнародної фінансової підтримки, «прив'язаної» до програми EFF	2023-2027 рр.	понад 140-150 млрд дол. США	Пояснює каталізаторський ефект: наявність програми з МВФ дозволяє залучати величезні ресурси від ЄС, G7, Світового банку та інших донорів.
7	Оцінна вартість повоєнної відбудови України	Оцінки 2024-2025 рр.	понад 600 млрд дол. США	Підкріплює твою тезу, що без МВФ і координованої міжнародної підтримки відбудова неможлива, оскільки внутрішніх ресурсів явно недостатньо.
8	Частка зовнішнього боргу в загальному державному боргу	Прогноз на середньострокову перспективу	близько 3/4 загального держборгу - зовнішній	Посилює аргумент про макрофінансову залежність України від зовнішніх кредиторів і вразливість до змін політики донорів та ринкової кон'юнктури.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

Проведений аналіз засвідчує, що співпраця України з Міжнародним валютним фондом має стратегічний, довготривалий і розгалуджений характер. Відколи Україна здобула незалежність, МВФ став для країни не лише джерелом фінансових ресурсів, а й ключовим зовнішнім регулятором. Він допомагає забезпечити макроекономічну стабільність, інституційний розвиток та проведення реформ. Історія співпраці з МВФ показує, що в кожному переломному моменті Фонд був ключовим чинником стабілізації макрофінансової ситуації та підтримки важливих реформ в Україні. Ця співпраця охоплює подолання гіперінфляції та введення гривні в 1990-х, реакцію МВФ на кризу 2008 року, також події 2014 року, пандемію COVID-19 і війну 2022 року.

Програми МВФ суттєво вплинули на макроекономічну стабільність України. Спершу вони сприяли подоланню гіперінфляції, становленню ефективної монетарної політики, а в подальшому - переходу до інфляційного таргетування. Далі МВФ відіграв важливу роль у стабілізації валютного ринку. Він допоміг уникнути різких девальвацій і підтримував належний рівень резервів. Також через вимоги Фонду істотно змінилася бюджетна політика, тобто скоротився дефіцит, зросла відкритість фінансів, реформувалися субсидії та тарифи. Після 2014 року МВФ фактично очолив процес очищення банківської системи, що дозволило зробити її стійкішою. Крім того, наявність програм МВФ була сигналом довіри для інвесторів і донорів, що полегшувало залучення додаткової міжнародної допомоги.

Попри значні переваги, взаємодія України з МВФ має й помітні проблемні аспекти. Серед них - хронічна структурна вразливість економіки, висока боргова залежність, політична нестабільність, інституційна слабкість органів державного управління, вплив олігархічних груп та високий рівень

корупції. У зв'язку з цим відбувалося періодичне невиконання або затримки у впровадженні зобов'язань за програмами МВФ. Саме це не раз призводило до пауз у фінансуванні та необхідності у перегляді умови співпраці з Фондом. Соціально чутливі кроки, такі як підвищення тарифів, скорочення бюджетних витрат чи реструктуризація великих підприємств і банків нерідко викликали опір суспільства. Періодично вони ставали предметом політичних маніпуляцій. Саме це сприяло формуванню неоднозначного ставлення громадян до МВФ. Також ситуацію ускладнили й умови повномасштабної війни в Україні. В цих умовах традиційні моделі фіскальної дисципліни та боргової стійкості потребують більшого переосмислення.

Перспективи подальшого продовження співпраці з МВФ для України залишаються надважливими. Діюча програма EFF на чотири роки створює фундамент для макрофінансової стабільності у воєнний період, також координує міжнародну допомогу та сприяє плануванню відбудови у післявоєнний час. У фокусі - продовження банківської та фіскальної реформ, зміцнення незалежності НБУ, розвиток антикорупційної інфраструктури, реформування судової системи, модернізація енергетичного сектору та підвищення ефективності управління державними фінансами. Співпраця з МВФ тісно переплітається з євроінтеграційним курсом України, оскільки вимоги Фонду значною мірою корелюють зі стандартами ЄС у сфері економічної політики та інституційної якості.

Узагальнюючи, можна стверджувати, що МВФ є для України водночас складним партнером і незамінним стабілізуючим чинником. Його програми інколи мають високу соціальну ціну, але в довгостроковій перспективі сприяють зміцненню макроекономічної стійкості, підвищенню інвестиційної привабливості та формуванню сучасної економічної моделі. Подальша ефективність співпраці залежатиме від здатності України забезпечити послідовне виконання реформ, посилити інституційну спроможність держави та вибудувати якісну комунікацію із суспільством щодо цілей і результатів

програм МВФ. У контексті післявоєнної відбудови Фонд, імовірно, залишатиметься одним із ключових акторів, без участі якого неможливо уявити стабільне відновлення та перехід України до траєкторії сталого розвитку.

ВИСНОВКИ

У ході проведеного дослідження була здійснена всебічна теоретична, методологічна та прикладна оцінка діяльності Міжнародного валютного фонду та його ролі у забезпеченні стабільності світової фінансової системи й підтримці економічного розвитку держав. На основі комплексного аналізу історичних передумов, функціональних механізмів, інституційної структури та еволюції кредитної політики МВФ було сформовано ґрунтовне уявлення про сутність та значення та багатовимірність діяльності Фонду у глобальній економіці та зроблені такі висновки:

1. Дослідження довело, що МВФ є одним із ключових елементів міжнародної валютно-фінансової архітектури. Його вплив простягається далеко за межі кредитних механізмів. Він охоплює політику макроекономічного регулювання, структурні реформи, моніторинг ризиків та стабілізаційні дії.

2. Аналіз історії становлення МВФ показав, що його поява була зумовлена глибокими змінами у світовій економіці після Другої світової війни. В цей період часу була потреба у створенні універсального інституційного механізму, який міг би запобігати валютним коливанням, борговим кризам та фінансовим потрясінням. Спершу МВФ повинен був бути інструментом стабілізації післявоєнної економіки. Однак з часом він перетворився на інституцію, яка має набагато ширші повноваження. До них входять консультаційні, аналітичні та регуляторні. Доведено, що еволюція МВФ була нерозривно пов'язана з трансформацією світової економіки: від золотодевізного стандарту до плаваючих валютних курсів, від промислової моделі економіки до цифрової, від кількох фінансових центрів до багатополлярної глобальної системи.

3. У межах дослідження встановлено, що діяльність МВФ базується на розгалуженій системі інституційних інструментів. До них належать кредитні

механізми, консультативний моніторинг, оцінка фінансової стабільності, інструменти реагування на кризи, антикризові кредитні лінії та програми середньострокових реформ. Окрема увага приділена організаційній структурі, яка визначає процес ухвалення рішень, розподіл квот і голосів, систему управління та рівень впливу окремих країн-членів МВФ. Було встановлено, що сучасна система квот не повністю відображає реальну економічну вагу держав у світовому господарстві, що створює передумови для критики діяльності Фонду з позицій справедливості та пропорційності.

4. Всебічне дослідження фінансової діяльності МВФ показало, що кредитна політика Фонду має значний вплив на економічний розвиток країн, які перебувають у кризовому або посткризовому стані. Ефективність реалізації програм МВФ визначається окремими чинниками. Як приклади, можна навести наявність політичної волі, інституційну спроможність уряду, рівень корупції, прозорість управління та здатність впроваджувати структурні реформи. Водночас доведено, що програми МВФ можуть мати як позитивні, так і суперечливі наслідки. З одного боку можна виділити макроекономічну стабілізацію, а з іншого - короткострокові соціальні втрати, які зумовлені антикризовими заходами.

5. Значний блок дослідження був присвячений перспективам розвитку МВФ у контексті сучасних глобальних викликів. Наприклад, можна визначити геоекономічні зрушення, зростання боргових навантажень, кліматичні зміни, цифровізація та зростання ролі нефінансових ризиків. Було встановлено, що у майбутні десятиліття Фонд може еволюціонувати у напрямі підвищення ролі аналітичних інструментів, посилення моніторингу фінансових ризиків, участі у регулюванні цифрових фінансових інструментів, створення нових стабілізаційних механізмів для країн, що постраждали від війни чи природних катастроф. Доведено, що перспективи МВФ значною мірою залежать як від здатності адаптувати свою внутрішню структуру та підходи до кредитування,

так і від готовності країн-членів погоджуватися на комплексні інституційні реформи.

6. У другій частині дослідження була проведена ґрунтовна оцінка впливу кредитної політики МВФ на національні економіки різних держав. Було виявлено, що роль МВФ у стабілізації економіки відрізняється залежно від рівня розвитку країни, її структури економіки, джерел зовнішньої вразливості та здатності до реалізації реформ. Встановлено, що програми МВФ виконують функцію «фінансового якоря», який зменшує рівень невизначеності на фінансових ринках, сприяє поверненню інвесторів та стабілізує валютні коливання. Водночас дослідження показало, що надто жорсткі умови з боку МВФ можуть дещо пригальмовувати економіку або викликати соціальне невдоволення. Виходячи з цього, в роботі було запропоновано власне бачення того, як знайти правильний баланс між бюджетною дисципліною і збереженням соціальної стабільності в таких програмах.

7. Практична частина дослідження була присвячена аналізу взаємодії України з МВФ протягом тридцяти років незалежності. На основі глибокого історичного, економічного та політичного аналізу було виділено основні етапи співпраці, кожен з яких характеризувався власними завданнями, викликами та результатами. Було встановлено, що перші програми МВФ сприяли подоланню гіперінфляції та запуску ринкових реформ. Подальші програми 2000-х років сприяли стабілізації банківської системи. Програми Фонду після 2014 року - зміцненню фінансового сектору, очищенню банків, запровадженню інфляційного таргетування, реформам енергетичного сектору та підвищенню прозорості державних фінансів. Особливе значення мала програма EFF 2023 року, що стала першою програмою такого масштабу для країни, яка веде повномасштабну війну. Дослідження підтвердило, що МВФ відіграє визначальну роль у забезпеченні макрофінансової стабільності України, підтримці бюджету, підсиленні довіри міжнародних партнерів та формуванні інституційної спроможності держави у часи війни.

8. Встановлено, що співпраця України з МВФ супроводжується рядом системних труднощів. Серед таких труднощів можна виділити політичну нестабільність, часту зміну урядів, низький рівень інституційної спроможності, високий рівень корупції, а також напруження між нагальними соціальними потребами та довгостроковими реформаторськими завданнями. У процесі дослідження було продемонстровано, що ефективність програм МВФ в Україні значною мірою залежить від рівня політичної відповідальності та узгодженості дій між різними гілками влади.

9. Загальні результати проведеного дослідження дозволяють стверджувати, що МВФ зберігає ключову роль у сучасному світовому економічному порядку. Його вплив на національні економіки є комплексним та багатовимірним. Отримані результати мають як теоретичне, так і практичне значення. Вони поглиблюють розуміння функціонування МВФ, демонструють його роль у стабілізації української економіки та формують основу для подальших досліджень у сфері міжнародних фінансів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітична записка НБУ щодо співпраці України з МВФ. (2022) - Київ: НБУ, (24)
2. Аністратенко Н. В., Мальченко А. В. (2020) Роль МВФ у подоланні економічних наслідків пандемії коронавірусу та відновленні темпів економічного зростання світової економіки. Ефективна економіка. №6 <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7987>.
3. Архієреєв С. І., Волоснікова Н. М., Климова С. О. та ін.(2019) Міжнародна економіка і міжнародні економічні відносини. - Харків: НТУ «ХПІ».
4. Бендик М. М., Рошко С. М. (2020) Стратегії та особливості діяльності міжнародних фінансових організацій в Україні // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. Вип.33,ч.1.17-21. http://www.visnykeconom.uzhnu.uz.ua/archive/33_1_2020ua/5.pdf.
5. Беляєв О.О.(2020) Міжнародні фінанси: навч. посібник. - Київ: КНЕУ.
6. Брухнов Д. А., Корнієнко В. О.(2020) Міжнародний валютний фонд Науково-технічна конференція ВНТУ <http://ir.lib.vntu.edu.ua/handle/123456789/29828>.
7. Букін А. О.(2022) Умови програм МВФ та їхній вплив на економіку країн, що розвиваються. Вісник економіки. 48-56 https://economic-bulletin.com.ua/wp-content/uploads/2022/12/EB_4_2022_48.pdf.
8. Висновки Рахункової палати щодо впливу програм МВФ на державні фінанси України.(2023) - Київ: РПУ, 40
9. Верховна Рада України. Закон України «Про міжнародні договори України». (2023) Київ: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1906-15>.
10. Верховна Рада України. Закон України «Про Національний банк України». (2023) ВРУ <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14>.
11. Галустян Р.(2024) Співпраця України та Міжнародного валютного фонду під час війни. Молодий вчений: II науково-практична конференція, м. Київ, 16-

17 лютого 2024 р. Київ, 32–35

<https://molodyivchenyi.ua/omp/index.php/conference/catalog/download/76/1222/2532-1>.

12. Герасимчук В. Г., Войтко С. В., Серебренніков Б. С., Сакалош Т. В. (2024) Міжнародна економіка: підручник для здобувачів ступеня бакалавра за спеціальністю «Економіка». - Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, Видавництво «Політехніка».
13. Доліновська О. Я. (2022) Співпраця України з Міжнародним валютним фондом Ефективна екон економіка. №9 <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1401>.
14. Данилишин Б.М. (2022) Співробітництво з МВФ: проблеми і перспективи: https://dt.ua/macrolevel/spivrobitnictvo-z-mvfproblemi-i-perspektivi_.html.
15. Іващенко О.В. (2020) Глобальна фінансова архітектура. Київ: КНЕУ 128.
16. Кабінет Міністрів України. (2023) Меморандум про економічну та фінансову політику Україна - МВФ. Київ КМУ <https://www.kmu.gov.ua>.
17. Козюк В. В. (2022) Сутність світових фінансових криз та можливість їх попередження Innovation and Sustainability. №1 <https://doi.org/10.31649/ins.2022.1.44.52>.
18. Колосова В. П. (2024) Співробітництво України з міжнародними фінансовими організаціями: сучасний стан та перспективи розширення // Фінанси України. №11. 33-47. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Fu_2014_11_5.
19. Кондусова Л. Ф., Кіпа М. О. (2014) Фінансова залежність України від кредитів міжнародних організацій Бізнес Інформ. №6. 294-298 http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2014_6_52.

20. Кульбіда М. (2021) Напрямки вдосконалення співробітництва України з МВФ Науковий вісник Ужгородського національного університету. 50-54.
http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/22_2_2018ua/14.pdf.
21. Левківський К.М. (2020) Міжнародні економічні відносини. Київ.
22. Ливдар М., Ярошевич Н., Антощук І. (2020) Україна і Міжнародний валютний фонд: особливості співпраці Підприємництво та інновації. №13.99-104 <https://doi.org/10.37320/2415-3583/13.19>.
23. Лялькін О. С., Плешакова Н.А. (2021) Міжнародний валютний фонд і його вплив на фінансову систему України Бізнес Інформ. №10. 298-304.
<https://doi.org/10.32983/2222-4459-2021-10-298-304>.
24. Макаренко М. І., Гордєєва Д. В. (2020) Оцінка достатності міжнародних резервів України та можливих джерел їх поповнення // Бізнес Інформ. №7 235-240 https://business-inform.net/annotated-catalogue/?year=2015&abstract=2015_07_0&stqa=36&lang=ua.
25. Манцуров І. та ін. (2022) Оцінювання стану та перспектив співробітництва України з МВФ // Журнал європейської економіки. Т. 21. №2 (81). 135 - 155.:
<https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1589/1589>.
26. Марина А. С. (2016) Міжнародний валютний фонд і Україна: історія співробітництва та сучасний стан відносин. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». №8.12-15 http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/8_2_2016ua/5.pdf.
27. Міністерство фінансів України. (2023) Cooperation of Ukraine with the IMF. - Київ: Мінфін, : <https://mof.gov.ua/uk/mvf>.
28. Міністерство фінансів України. (2020-2024) Огляд співпраці з МВФ. - Київ: Мінфін, : <https://mof.gov.ua/uk/mvf>.
29. Міністерство фінансів України. (2022) Зовнішній державний борг України. : <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/debtgov/foreign/2022/>.

30. Національний банк України. (2022) Макрофінансовий огляд. - Київ: НБУ, : <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stability>.
31. Національний банк України. (2023) Інфляційний звіт. - Київ: НБУ, : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/category/inflation-report>.
32. Національний банк України. (2023) Звіт про фінансову стабільність. - Київ: НБУ, : <https://bank.gov.ua/ua/news/all/category/financial-stability-report>.
33. Національний банк України. (2023) Макроекономічний прогноз України. - Київ: НБУ, : <https://bank.gov.ua/ua/monetary/stability>.
34. Національний інститут стратегічних досліджень. (2023) Допомога міжнародних фінансових інститутів Україні. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/dopomoha-mizhnarodnykh-finansovykh-instytutiv-ukrayini-hruden-2023-roku>.
35. Національний інститут стратегічних досліджень. (2025) Допомога міжнародних фінансових інститутів Україні. <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/dopomoha-mizhnarodnykh-finansovykh-instytutiv-ukrayini-traven-2025-roku>.
36. Патица Н.І.(2022) Міжнародні валютно-кредитні відносини. - Київ: Знання.
37. Петрик О., Батковський В. (2020) Фінансові програми Міжнародного валютного фонду для надання фінансової допомоги країнам // Вісник Національного банку України. №6.11-18. https://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Vnbu_2014_6_8.
38. Плешакова Н. А., Лялькін О. С. (2021) Міжнародний валютний фонд і його вплив на фінансову систему України Бізнес Інформ. №10. 298-304. <https://www.businessinform.net/search/?qu=%D0%BC%D1%96%D0%B6%D0%BD%D0%B0%D1%80%D0%BE%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%B9+%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8E%D1%82%D0%BD%D0%B8%D0%B9+%D1%84%D0%BE%D0%BD%D0%B4&x=0&y=0>.

39. Петрик О. Програми МВФ (2017): досвід окремих країн та перспективи для України Журнал європейської економіки. Т.16, №4. 480-503. http://nbuv.gov.ua/UJRN/jee_2017_16_4_9.
40. Рахункова палата України. (2021) Аналіз ефективності співпраці України з МВФ. Київ: РПУ <https://rp.gov.ua>.
41. Рахункова палата України. (2023) Висновки щодо впливу програм МВФ. - Київ: РПУ, <https://rp.gov.ua>.
42. Рязанова Н. С., Гапонюк М. А., Максименко А. А. (2020) Міжнародні фінансові організації: підручник. - Київ: КНЕУ.
43. Савастєєва О. М. (2022) Фінансові взаємовідносини України і Міжнародного валютного фонду в умовах війни // Ринкова економіка: сучасна теорія і практика управління. - Т. 21, В 2(51).149-160. [https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.2\(51\).274371](https://doi.org/10.18524/2413-9998.2022.2(51).274371).
44. Сидоров О. А., Фісуненко Н. О., Альошина Т. В.; ред. Фісуненко П. А. (2023) Світова економіка та міжнародні економічні відносини: підручник. Дніпро Арт-Прес.
45. Статистика зовнішнього боргу України Міністерство фінансів України. <https://www.mof.gov.ua/uk/derzhavnij-borg-ta-garantovanij-derzhavju-borg>.
46. Статистика співпраці України з Міжнародним валютним Фондом (2020) = Ukraine: History of Lending Commitments as of October: <https://www.imf.org/external/np/fin/tad/extarr2.aspx?memberKey1=993&date1key=2020-10-31>.
47. Терещенко Г. М., Капленко О. І., Северіна Х. І. (2020) Проблеми та перспективи залучення ресурсів міжнародних фінансових організацій Наукові праці НДФІ. Вип. 3.111-120. http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?I21DBN=LINK&P21DBN=UJRN&Z21ID=&S21REF=10&S21CNR=20&S21STN=1&S21FMT=ASP_meta&C21COM=S&2_S21P03=FILA=&2_S21STR=Npndfi_2017_3_10.

48. Циганкова Т.М. (2021) Міжнародний маркетинг: навчальний посібник. - Київ: КНЕУ.
49. Шевченко І., Ухова Н. (2025) Розвиток європейської цифрової економічної інтеграції в контексті післявоєнного відновлення України // Журнал європейської економіки .Т 24, №2.217-232 <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1864>.
50. Шинкар В. А., Яцко Л. Б., Яцко Г. В. (2021) Міжнародний валютний фонд та його вплив на глобальну макроекономічну політику // Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство». - Вип. 6, ч. 3. 148-151 http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/6_3_2016ua/38.pdf.
51. Шуба О. А., Травкіна К. В. (2020) Сучасні резервні валюти: боргова стійкість країн–емітентів резервних валют Бізнес Інформ. №1.29 - 36.: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-1-29-36> .
52. Яковенко Н.І. (2021) Міжнародні економічні організації: навч. посібник. Київ: КНЕУ.